

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lenka Buchtová

**Právní status Charty základních práv EU a otázky její aplikace v
intencích Lisabonské smlouvy**

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Právní status Charty základních práv EU a otázky její aplikace v intencích Lisabonské smlouvy vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 18. 6. 2013

.....
Lenka Buchtová

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. JUDr. Naděždě Šiškové, Ph.D. za vedení této diplomové práce a mému nejbližšímu okolí za podporu během doby studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Základní pojmy.....	9
1.1 Základní práva.....	9
1.2 Geneze ochrany základních práv v judikatuře Soudního dvora EU.....	9
2. Historický vývoj Charty základních práv Evropské unie.....	12
2.1 Právně-nezávazná deklarace.....	12
2.2 Ústavní smlouva.....	14
2.3 Lisabonská smlouva.....	15
3. Charakteristika Charty základních práv Evropské unie.....	17
3.1 Ideové zdroje.....	17
3.2 Struktura a obsah.....	17
3.3 Kontrolní mechanismus.....	21
3.4 Právní závaznost.....	23
3.5 Význam a přínos.....	24
4. Obecná ustanovení Charty základních práv Evropské unie.....	26
4.1 Oblast aplikace Charty základních práv Evropské unie.....	26
4.2 Rozsah a interpretace práv a zásad.....	27
5. Protokol č. 30 „O uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve VB“.....	30
5.1 Důvody sjednání Protokolu č. 30.....	30
5.2 Rozbor jednotlivých článků Protokolu č. 30.....	31
5.3 Právní povaha Protokolu č. 30.....	32
6. Vztah Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy.....	33
6.1 Historický exkurz.....	33
6.2 Přistoupení Unie k Evropské úmluvě.....	34
6.3 Srovnání jednotlivých ustanovení obou dokumentů.....	36
7. Návrhy autorky de lege ferenda.....	38
Závěr.....	40
Seznam použitých zdrojů.....	42
Literatura.....	42
Odborné články.....	45
Elektronické zdroje.....	46
Právní předpisy a další dokumenty.....	47
Judikatura a stanoviska generálních advokátů.....	48
Abstrakt.....	51
Abstract.....	52
Seznam klíčových slov.....	53
Keywords list.....	53

Seznam použitých zkratek

EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ESD	Evropský soudní dvůr
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
LS	Lisabonská smlouva
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
ÚS	Ústavní soud

Úvod

Téma z oblasti evropského práva zaměřené na Chartu základních práv Evropské unie¹ jsem si zvolila z důvodu půlročního studijního pobytu v estonském Talinu, kde se mi naskytla možnost přístupu k rozsáhlé cizojazyčné literatuře věnující se lidskoprávní problematice v evropském měřítku. Cizojazyčné prameny ke zvolenému tématu jsem čerpala v Evropském dokumentačním středisku (EDC) na Tallinn Law School² a v National Library³ v Tallinnu.

O Chartě základních práv Evropské unie⁴ lze pojednat jako o významném lidskoprávním dokumentu garantujícím základní práva nejen občanům Evropské unie. Její právní status nebyl vždy jednoznačný, neboť v začátcích své existence Charta základních práv Evropské unie právní závaznost postrádala. Získala ji až v roce 2009 v souvislosti se vstupem Lisabonské smlouvy⁵ v platnost. Přesto je možnost její aplikace významně omezena tzv. horizontálními ustanoveními zakládajícími použití Charty základních práv Evropské unie pouze v těch případech, kdy je uplatňováno výhradně právo Evropské unie.

Za cíl diplomové práce jsem si stanovila rozbor nejdůležitějších právních institutů souvisejících s Chartou základních práv Evropské unie, zamyslet se nad významem a přínosem tohoto lidskoprávního dokumentu a v neposlední řadě nalezení možného řešení problematických ustanovení Charty základních práv Evropské unie. K dosažení vytyčených cílů využiji v úvodu práce v souvislosti s tematikou historického vývoje Charty základních práv evropské unie metody historické, v dalších kapitolách zabývající se charakteristikou Charty základních práv Evropské unie metodu deskriptivní analýzy a v kapitole věnující se vztahu Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zvolím komparativní přístup.

V souladu se zásadami pro vypracování diplomové práce je stať členěna do sedmi kapitol a sedmnácti podkapitol. V první kapitole se věnuji nejdůležitějším pojmům z lidskoprávní oblasti a v rámci této kapitoly také shrnuji dosavadní vývoj judikatury Soudního

-
- 1 Listina základních práv Evropské unie. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>.
 - 2 Více informací na Tallinn University of Technology: *Tallinn Law School* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.ttu.ee/faculty-of-social-sciences/tallinn-law-school/>.
 - 3 Více informací na *National Library of Estonia* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.nlib.ee/en>.
 - 4 V diplomové práci nebudu vycházet z oficiálního názvu Listina základních práv Evropské unie, nýbrž z vžitého označení Charta základních práv Evropské unie, které odpovídá anglickému ekvivalentu (Charter of Fundamental Rights of the EU).
 - 5 Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>.

dvora Evropské unie počínající prvotním odmítáním existence základních práv na poli Společenství přes vytvoření doktríny základních práv jako součást obecných zásad právních k formulaci jednotlivých práv lidskoprávní povahy Soudním dvorem Evropské unie. Druhá kapitola s názvem „Historický vývoj Charty základních práv Evropské unie“ sleduje tento dokument od jeho vzniku v podobě právně-nezávazné deklarace přes inkorporaci do Ústavní smlouvy k získání právní závaznosti prostřednictvím odkazu v Lisabonské smlouvě.

Ve třetí kapitole skládající se z pěti podkapitol přiblížím celkovou charakteristiku Charty základních práv Evropské unie včetně zahrnutí pojednání o kontrolním mechanismu Charty základních práv Evropské unie, zejména možností jednotlivce dovolat se svých práv vyplývajících z Charty základních práv Evropské unie. Následující kapitola je věnována obecným ustanovením Charty základních práv Evropské unie s důrazem na existenci institutu tzv. explanations a členění ustanovení Charty základních práv Evropské unie na „práva“ a „zásady“. Pátá kapitola rozebírá obsah a interpretaci Protokolu č. 30 k Lisabonské smlouvě „O aplikaci Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království“⁶, včetně účinků tohoto dokumentu v uvedených státech a v České republice.

Od výše uvedených zásad pro vypracování diplomové práce se odchyluji v šesté kapitole, ve které se nad rámec těchto zásad zabývám vztahem Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a nově Lisabonskou smlouvou zakotvenou možností přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Poslední, sedmá kapitola obsahuje návrhy de lege ferenda poukazující zejména na potřebu efektivnějšího vynucování práv zakotvených v Chartě základních práv Evropské unie spočívající v další změně článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie⁷ či v zavedení řízení o stížnosti pro porušení základních práv chráněných Chartou základních práv Evropské unie.

Zkoumaná lidskoprávní problematika je v České republice zpracována jednak na úrovni monografií (ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008. 255 s. ; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha : C.H. Beck, 2010. 170 s.) a jednak na úrovni jejich významných částí (SYLLOVÁ, Jindřiška ; PÍTROVÁ, Lenka ; PALDUSOVÁ, Helena. *Lisabonská smlouva : komentář*. Praha : C.H. Beck, 2010. 1299 s. ;

6 Protokol (č. 30) o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království. Protokoly. SEU a SFEU (konsolidované znění). *Consilium.europa.eu* [online]. 30. 4. 2008, s. 399 [cit. 2013-06-08]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf>

7 Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:CS:HTML>.

PIKNA, Bohumil. *Evropská unie : vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje proti mezinárodnímu terorismu)*. Praha : Linde, Právnické a ekonomické nakladatelství, 2002. 473 s.). Ze zahraničních publikací věnujících se Chartě základních práv Evropské unie bych zmínila monografie „Drafting the EU Charter“ (SCHÖNLAU, Justus. *Drafting the EU Charter: Rights, Legitimacy and Process*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 213 s.) a publikaci“ The European Union Charter of Fundamental Rights“ (PEERS, Steven ; WARD, Angela. *The European Union Charter of Fundamental Rights*. Oxford: Hart Publishing: 2004. 392 s.).

Práce se opírá o primární zdroje, v první řadě o Chartu základních práv Evropské unie, která je předmětem této práce, dále o Smlouvu o fungování Evropské unie, a o Smlouvu o Evropské unii. V souvislosti se Smlouvou o fungování Evropské unie nejčastěji zmiňuji článek 263 odst. 4 SFEU umožňující neprivilegovaným žalobcům domáhat se svých práv podáním žaloby na neplatnost, a článek 267 SFEU upravující prejudiciální otázky. Z textu Smlouvy o Evropské unii se pro téma diplomové práce jeví jako nejdůležitější článek 6 SEU odkazující v prvním odstavci na Chartu základních práv Evropské unie a ve druhém odstavci umožňující přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Na úrovni sekundární literatury jsem čerpala zejména z komentářové literatury (SYLLOVÁ, Jindřiška ; PÍTROVÁ, Lenka ; PALDUSOVÁ, Helena. *Lisabonská smlouva : komentář*. Praha : C.H. Beck, 2010. 1299 s.), dále z publikací „Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států“ a „Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii“ (ŠIŠKOVÁ, Naděžda ; SVOBODA, Pavel. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha : Leges, 2012. 284 s. ; ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008. 255 s.) a konečně z vědeckých prací prof. Pavla Šturmy působícího na Právnické fakultě UK v Praze.

1. Základní pojmy

1.1 Základní práva

V úvodu by bylo vhodné pojednat o základních pojmech souvisejících s lidskoprávní tematikou, která je předmětem této diplomové práce. V teorii i praxi se zpravidla vyskytují tyto dva termíny: „základní práva“ a „lidská práva“. Slovní spojení „základní práva“⁸ bylo poprvé použito v rámci Společenství Soudním dvorem Evropské unie na konci 60. let 20. století ve věci „Stauder“⁹ a následně se stalo součástí terminologie primárního práva prostřednictvím článku 6 Smlouvy o Evropské unii. Pojem „lidská práva“ vyplývá ze samotné podstaty člověka coby lidské bytosti a v této souvislosti se mluví o univerzalitě lidských práv. K základním vlastnostem lidských práv se řadí nezrušitelnost, nezczizitelnost, nepromlčitelnost a nezadatelnost.

Dále je třeba uvést, že v teorii není zcela dosažena shoda ohledně vzájemného vztahu základních a lidských práv. Určitá skupina autorů¹⁰ pojímá lidská práva jako koncept nepochybně extenzivnější než-li základní práva, zatímco druhý proud v čele s prof. Tichým zastává názor zcela opačný¹¹. Pokud bych měla vyjádřit svůj postoj k této otázce, nepřikláním se ani k jednomu z uvedených názorů, nýbrž ztotožňuji se s pohledem P. Šturmy¹², který jednoznačně stanovisko ke vztahu základních a lidských práv odmítl zaujmout, neboť dle jeho přesvědčení záleží především na kontextu, ve kterém se ten či onen pojem používá.

1.2 Geneze ochrany základních práv v judikatuře Soudního dvora EU

Ochrana základních práv se na počátku evropské integrace nenacházela v centru pozornosti, neboť Soudní dvůr Evropské unie zprvu zastával názor, že není v této otázce oprávněn rozhodovat. Příkladem mohou být rozsudky ve věci „Stork“¹³ a „Geitling“¹⁴. V

8 Josef Schwarz chápe základními právy práva fyzických, ale i právnických osob, která jsou z hlediska současného poznání křesťanské civilizace nezbytná pro zachování jejich integrity a rozvoje, jakož i pro fungování demokratického právního státu. SCHWARZ, Josef. Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 3-4, s. 55.

9 Rozsudek ESD č. 29/69 ve věci Stauder v. město Ulm, 1969, s. 419.

10 ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. Lidská práva v intencích *acquis communautaire*. *Evropské právo*, 2002, roč. 6, č. 6, s. 2. ; SCHWARZ, Josef. Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 3-4, s. 55.

11 TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha : C.H. Beck, 2011. s. 116.

12 ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 9, s. 96.

13 Rozsudek ESD č. 1/58 ve věci Stork v. Vysoký úřad ESUO, 1959, s. 17.

obou případech žalobci namítali porušení svých základních práv rozhodnutím Vysokého úřadu vydaného na základě Smlouvy ESUO a žádali posouzení, zdali při aplikaci Smlouvy bylo dodrženo národní právo. Soudní dvůr Evropské unie ve svých rozhodnutích dospěl k názoru, že „...soud nemůže zkoumat, zdali národní, dokonce ústavní právo je respektováno. Nemůže ani vykládat, ani aplikovat národní právo při posouzení legality rozhodnutí Vysokého úřadu.“¹⁵ Soudní dvůr Evropské unie tedy zastával názor, že ochrana základních práv se zdála být dostatečně ošetřena ve vnitrostátních systémech členských států a mezinárodních strukturách Rady Evropy.

Brzy se nicméně ukázalo, že evropské právo dostatečně nereflektuje principy ochrany základních práv. Nejprve následovaly rozsudky Soudního dvora Evropské unie týkající se zásady přímého účinku norem komunitárního práva¹⁶ a ve věci „Costa v. E.N.E.L.“¹⁷ Soudní dvůr Evropské unie zavedl princip přednosti komunitárního práva před právem členských států. Za zásadní rozhodnutí ve vývoji ochrany základních práv lze považovat rozhodnutí „Stauder“¹⁸ známé pod pojmem „kuponové máslo“. V této věci se německý občan Stauder obrátil na německý správní soud a stěžoval si, že není dostatečným způsobem zajištěna ochrana jeho osobních údajů. Stuttgartský správní soud rozhodující ve věci využil možnosti, který mu dával článek 267 Smlouvy o fungování Evropské unie a obrátil se na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou. Ve svém rozhodnutí Soudní dvůr Evropské unie poprvé připustil existenci základních práv v komunitárním právu, které pojal do obecných zásad právních, aniž by je ovšem blíže specifikoval.

Následně Soudní dvůr Evropské unie svoji úvahu o obecných zásadách právních rozvedl ve věci „Internationale Handelsgesellschaft“¹⁹, kde poukázal na zdroj inspirace obecných zásad právních v podobě ústavních principů vnitrostátních právních řádů. V tomto případě se jednalo o frankfurtskou společnost, která složila vratnou kauci a následně obdržela licenci na vývoz kukuřičné moučky. Obchod byl uskutečněn jen na část licencovaného množství, proto správní úřad prohlásil kauci za propadlou. Společnost se tedy obrátila se žalobou ke správnímu soudu, který následně vznesl prejudiciální otázku na Soudní dvůr Evropské unie. Ten konstatoval, že ochrana základních práv tvoří nedílnou součást obecných zásad právních jím chráněných a dále ochrana těchto práv, jakkoli je inspirována ústavními

14 Rozsudek ESD č. 36-38 a 40/59 ve spojených věcech Geitling v. Vysoký úřad ESUO, 1960, s.423.

15 ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008. s. 74.

16 Rozsudek ESD č. 26/62 ve věci Van Gend en Loos, 1962, s. 1.

17 Rozsudek ESD č. 6/64 ve věci Costa v. E.N.E.L., 1964, s. 1251.

18 Rozsudek ESD č. 29/69 ve věci Stauder v. město Ulm, 1969, s. 419.

19 Rozsudek č. 11/70 ve věci Internationale Handelsgesellschaft, 1970, s. 1125.

tradicemi společnými členským státům, musí být zajištěna v rámci struktury a cílů Společenství.

Nový zdroj inspirace obecných zásad právních Soudní dvůr Evropské unie našel ve věci „Nold“²⁰. Pan Nold byl německý obchodník s uhlím, který též namítal porušení svých základních práv rozhodnutím Komise vydaném na základě Smlouvy ESUO. Soudní dvůr Evropské unie judikoval, že při nalézání obecných zásad právních hodlá vycházet i z lidskoprávních smluv, na jejichž tvorbě členské státy spolupracovaly nebo k nim přistoupily. Kromě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod²¹ Soudní dvůr Evropské unie čerpá i z Paktu o občanských a politických právech²² či z Evropské sociální charty zmíněné v judikátu „Defrenne v. Sabena“²³. Následovalo rozhodnutí ve věci „Hauer“²⁴ týkající se ochrany vlastnického práva, ve kterém bylo poprvé upozorněno na princip proporcionality, jakožto všeobecný princip evropského práva používaný Soudním dvorem Evropské unie při posuzování základních práv.²⁵ Jednalo se o paní Hauer, která požádala o vysazení vinné révy na svých pozemcích v Německu, což jí ovšem nebylo dovoleno. Paní se tedy rozhodla podat správní žalobu na soud, v níž tvrdila, že bylo porušeno její právo vlastnit majetek. Soudní dvůr Evropské unie judikoval, že právo vlastnit majetek je nezpochybnitelné, ale je možné upravit způsob jeho užívání v souladu s veřejným zájmem. Je ovšem nutné ověřit, zdali sledovaný cíl Společenstvím nezasahuje do podstaty chráněného práva.

Lze tedy shrnout, že standard ochrany základních práv v Evropské unii nebyl před přijetím Charty základních práv Evropské unie nikterak vysoký, neboť na orgány Unie se nevztahovaly žádné explicitní normy o ochraně základních práv, což mohlo znamenat určité potíže v případě, kdy tyto orgány porušovaly standard běžný v jednotlivých zemích. Proto Soudní dvůr Evropské unie ve věci Stauder přinesl koncepci uznání základních práv za součást obecných zásad právních. Smluvní podklad obecných zásad právních byl následně potvrzen i na úrovni primárního práva článkem 6 Smlouvy o Evropské unii ve znění Amsterodamské smlouvy, aniž by byl ovšem vytvořen konkrétní katalog lidských práv.

20 Rozsudek ESD č. 4/73 ve věci Nold v. Komise, 1974, s. 491.

21 Rozsudek č. 36/75 ve věci Rutili, 1975, s. 1219.

22 Rozsudek ESD č. 374/87 ve věci Orkem v. Komise, 1989, s. 3283.

23 Rozsudek ESD č. 149/77 ve věci Defrenne v. Sabena, 1979, s. 1365.

24 Rozsudek č. 44/79 ve věci Hauer, 1979, s. 3727.

25 Charta základních práv Evropské unie je jedním z prvních mezinárodněprávních dokumentů, který výslovně zakotvuje princip proporcionality.

2. Historický vývoj Charty základních práv Evropské unie

2.1 Právně-nezávazná deklarace

Evropská integrace se ve svých počátcích orientovala na zcela jiné oblasti než ochranu základních práv, avšak ani tato oblast na úrovni primárního práva Evropské unie bez povšimnutí nezůstala. Již v první etapě transformačního procesu v rámci Římských smluv z roku 1957 byly v rámci primárního práva zakotveny určité lidskoprávní garance, na které navazovala podobná ustanovení v Maastrichtské a Amsterodamské smlouvě.^{26 27} Tato druhá etapa byla charakterizována snahou chránit základní práva prostřednictvím občanství Evropské unie, přičemž stěžejním dokumentem se v tomto období transformačního procesu se stala výše zmíněná Maastrichtská smlouva prostřednictvím článku 6.

Zatímco předchozí snahy se ještě neorientovaly na vytvoření komplexního katalogu lidských práv, třetí etapa tyto smělé ambice již zahrnuje, neboť neřešená otázka ochrany základních práv v rámci Společenství na počátku 90. let si již žádala přijetí jednoznačného řešení. Zejména zaznívaly hlasy, že evropská integrace by se neměla omezit pouze na ekonomické aspekty, ale měla by spočívat i na určitých společných morálních základech a hodnotách. Cílem tedy bylo vytvořit samostatný dokument, který by obsahoval výčet základních práv. Lze si tedy povšimnout, že iniciativa za vytvoření moderního lidskoprávního dokumentu na poli Evropské unie pokračovala v dosavadní deklaratorní ochraně základních práv na úrovni primárního práva Evropské unie.

Konkrétní kroky k vypracování Charty základních práv Evropské unie, která bývá někdy nepřesně označována jako „European Bill of Rights“, mohou být sledovány již od roku 1999.²⁸ O myšlence vzniku Charty základních práv Evropské unie bylo rozhodnuto v červnu roku 1999 v Kolíně nad Rýnem. Charta základních práv Evropské unie v sobě měla zahrnovat právo na svobodu, rovnost a procesní práva, jak jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a jak vyplývají ze sdílených ústavních tradic členských států. Dále by Charta základních práv Evropské unie měla obsahovat ta základní práva, která náležejí pouze občanům Unie. Při koncipování Charty základních práv Evropské unie by též

26 VICE MEYER, Jürgen ; ENGELS Markus. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Work of the Convention*. 2nd ed. Berlin: German Bundestag, Committee on the Affairs of the European Union, 2002. s.8-9.

27 V roce 1989 byl přijat Evropským parlamentem dokument s názvem Deklarace základních práv a svobod zabývající se ideou evropského katalogu lidských práv. Viz Deklarace základních práv a svobod, Úřední věstník, 1989/C 120. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/charter/docs/pdf/a2_0003_89_en_en.pdf>.

28 ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Charta základních lidských práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2000, roč. 24, č. 12, s. 18.

měla být zohledněna ekonomická a sociální práva obsažená v právním nástroji vytvořeném v rámci Rady Evropy, v Evropské sociální chartě²⁹, a v Chartě základních sociálních práv pracovníků.

O čtyři měsíce později, v říjnu 1999, Evropská rada na svém zasedání stanovila složení orgánu, který měl připravit návrh Charty základních práv Evropské unie dle závěrů rozhodnutí učiněného na zasedání v Kolíně nad Rýnem. Následovalo vytvoření pracovní skupiny nazvané Konvent v jehož čele stál bývalý německý prezident Roman Herzog.³⁰ Konvent, který zasedal od prosince 1999 do října 2000, se skládal ze zástupců národních parlamentů, Evropského parlamentu, Komise a z představitelů národních exekutiv.³¹ Kromě členů Konventu se na přípravě Charty základních práv Evropské unie podílely i evropské instituce včetně Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku či kandidátských zemí. Samotná příprava Charty základních práv Evropské unie probíhala veřejně a otevřela tak možnost participace na probíhajícím procesu občanům z členských států v podobě zasílání dotazů a připomínek prostřednictvím internetu.³² Tento způsob přípravy se osvědčil do té míry, že byl později použit i pro tvorbu Ústavní smlouvy.

V rámci Konventu na sebe narážely různé protichůdné koncepce, přičemž bylo od počátku jasné, že konsenzu, především mezi Velkou Británií a Německem, nebude lehké dosáhnout. Jedna varianta počítala s právně závazným dokumentem pod dohledem Soudního dvora Evropské unie, zatímco jiný návrh připouštěl pouze deklaratorní význam Charty základních práv Evropské unie a vyloučil nové kompetence Soudního dvora Evropské unie. Nakonec bylo před summitem v Nice rozhodnuto, že Charta základních práv Evropské unie nenabude právní závaznost a nebude ani měnit rozdělení kompetencí mezi Evropskou unií a národními státy.³³ Mezi další otázky, o kterých se jednalo patřila též problematika nositelů práv v tom smyslu, zdali budou oprávněnými osobami jen fyzické osoby nebo též právnické osoby a zdali budou základní práva náležet pouze občanům Evropské unie nebo i

29 Evropská sociální charta. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>.

30 Charta základních práv Evropské unie je někdy též označována jako „dílo“ či „experiment Romana Herzoga“, neboť jeho vize základních práv stojí na kantovské filosofii. Jde o spirituální pojetí lidských práv, v němž duchovní hodnota člověka (důstojnost) je předřazena základní hodnotě ontologické (právo na život). Více BLAHOŽ, Josef ; SKÁLA, Josef ; KLÍMA, Karel. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 486.

31 Tato skupina měla 62 členů, 15 představitelů národních exekutiv, evropského komisaře Antonia Vittoriniho, 16 členů EP a 30 představitelů národních parlamentů.

32 Více o přípravě Charty základních práv Evropské unie: MEYER, Jürgen ; ENGELS Markus. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Work of the Convention*. 2nd ed. Berlin: German Bundestag, Committee on the Affairs of the European Union, 2002., s 10-11.

33 Představitelé států se v první etapě Chartu základních práv Evropské unie rozhodli pouze slavnostně vyhlásit jako právně nezávazný dokument a v další etapě rozhodnout zda, a jestliže ano, jak bude Charta základních práv Evropské unie začleněna do Smluv.

příslušníkům nečlenských států. Dále se vedly diskuze na téma povinných subjektů, horizontálního účinku práv či vztah Charty základních práv Evropské unie k vnitrostátnímu a mezinárodnímu právu.

Vyjednaný text byl tedy na zasedání Evropské rady v Nice vyhlášen předsedy Evropského parlamentu, Rady EU a Komise 7. prosince 2000 jako součást Smlouvy z Nice se statutem právně nezávazné deklarace, ze které nevyplývají žádné právní účinky. Důvodem takového řešení byl již zmíněný spor mezi hlavami států a vlád o to, zdali má být na Charta základních práv Evropské unie začleněna odkazem do Smluv či nikoli. Jak již bylo uvedeno výše, právně nezávazný status Charty základních práv Evropské unie byl zamýšlen pouze jako dočasný, neboť o konečném řešení měla rozhodnout nadcházející mezivládní konference. O dočasnosti řešení rovněž svědčila skutečnost, že samotné znění Charty základních práv Evropské unie bylo formulováno do podoby mezinárodní smlouvy, což otevíralo dveře pro její budoucí schválení jako závazného právního dokumentu.

2.2 Ústavní smlouva

Začlenění Charty základních práv Evropské unie do Smlouvy o Ústavě³⁴ se stalo jedním ze zásadních témat na nadcházejícím summitu v Laekenu roku 2001, kde byla přijata tzv. Laekenská deklarace³⁵, která kladla důraz na další progresi v oblasti základních práv, což v praxi též znamenalo rozhodnout o právní povaze Charty základních práv Evropské unie. Řešením této otázky byla pověřena druhá pracovní skupina neboli II. Konvent³⁶, jejíž členové navrhli tři možné varianty postupu. První varianta spočívala v začlenění textu Charty základních práv Evropské unie do připravované Smlouvy o Ústavě. Další alternativa uvažovala o odkazu ve Smlouvě o Ústavě na Chartu základních práv Evropské unie, která by byla připojena ke Smlouvě o Ústavě formou protokolu. Poslední varianta se vypořádala se začleněním Charty základních práv Evropské unie do Smlouvy o Ústavě formou nepřímého odkazu, což ovšem podporoval pouze jeden člen pracovní skupiny.

Text Smlouvy o Ústavě byl spolu s Chartou základních práv Evropské unie schválen na unijní úrovni koncem roku 2004. Byla tedy zvolena první varianta spočívající v začlenění

34 Smlouva o Ústavě pro Evropu. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:FULL:CS:PDF>.

35 Laeken Declaration on the future of the European Union. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/5/1679-dba73c0a_793c_4f34_af81_8d711ece7156.pdf.

36 Více o složení Konventu ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008. s. 203.

Charty základních práv Evropské unie přímo do Smlouvy o Ústavě jako její II. část v podobě, v jaké vzešla z práce I. Konventu. První změnou ve vztahu k Chartě základních práv Evropské unie, kterou s sebou nesla Smlouva o Ústavě pro Evropu, bylo přejmenování Charty základních práv Evropské unie na Listinu základních práv Unie. Dále byly upraveny články 51 a 52 Charty základních práv Evropské unie, jejichž znění bylo posouzeno z hlediska budoucího vývoje jako nevyhovující, neboť zde panovala obava, že by beze změny těchto horizontálních ustanovení v budoucnu mohlo dojít k rozšiřování kompetencí institucí Evropské unie.

Začlenění Charty základních práv Evropské unie do textu Ústavní smlouvy se nicméně nesetkalo s kladným ohlasem v některých členských státech Evropské unie, především ve Francii a v Nizozemí. Roku 2005 byl v těchto zemích dokonce dokument v referendech odmítnut. Smlouva o Ústavě a s ní i Charta základních práv Evropské unie se tak nikdy nerealizovaly a Evropská unie po nezdarech s referendy byla nucena hledat nový směr.

2.3 Lisabonská smlouva

V roce 2007 byla uspořádána mezivládní konference, během níž byl vypracován text budoucí Reformní smlouvy. Samotná Charta základních práv Evropské unie byla vyčleněna z textu Lisabonské smlouvy a slavnostně vyhlášena ve formě nezávazné deklarace 12. prosince 2007³⁷ ve Štrasburku, den před podepsáním Lisabonské smlouvy. „*Text Lisabonské smlouvy odráží nálady a postoje členských zemí vůči neúspěšnému návrhu Ústavní smlouvy. Jedná se o kompromis, který primárně opouští jakoukoli ústavní terminologii a symboliku, které byly podle proklamací odpůrců výraznou příčinou konstitučního fiaska.*“³⁸ Přesto lze podotknout, že většinu ustanovení obsažených v odmítnuté Ústavní smlouvě však Lisabonská smlouva přejímá.

Vstupem Lisabonské smlouvy v platnost získala Charta základních práv Evropské unie právní závaznost, čehož bylo dosaženo odkazem v článku 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii³⁹, který stanoví stejnou právní sílu Charty základních práv Evropské unie a Smluv. Deklarování právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie se tak stalo

37 Lisabonská smlouva vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009.

38 HAMULÁK, Ondřej. Reform treaty: Co nového přineslo léto Evropě?. In: *Debaty mladých právníků 2007: sborník příspěvků z konference Monseho debat mladých právníků, konané ve dnech 10.-12.9.2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s 132.

39 Celé znění čl. 6 SEU: „*Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.*“

východiskem pro výstavbu systému ochrany základních práv a svobod v Evropské unii. Více se otázce právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie věnuji v následující kapitole.

3. Charakteristika Charty základních práv Evropské unie

3.1 Ideové zdroje

Charta základních práv Evropské unie je výsledkem práce Konventu složeného ze zástupců Evropské rady, Evropské Komise, Evropského parlamentu a dalších významných představitelů politického života. Rozhodující podíl na výsledném zpracování Charty základních práv Evropské unie měl bývalý prezident SRN Roman Herzog, který čerpal z kantovské a neokantovské právní filosofie vycházející ze Základního zákona SRN. Při tvorbě Charty základních práv Evropské unie můžeme kromě tohoto německého dokumentu do zdrojů inspirace zařadit i ústavní předpisy Belgie, Portugalska či Španělska. Mimo konstitučních zdrojů tvůrci Charty základních práv Evropské unie také vycházeli z lidskoprávní judikatury ústavních soudů v členských státech Evropské unie, zejména v SRN, Francii, Itálii a Španělsku.

O inspiračních zdrojích Charty základních práv Evropské unie se výslovně zmiňuje i preambule Charty základních práv Evropské unie, která v jednom ze svých ustanovení odkazuje kromě ústavních tradic a mezinárodních závazků na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁴⁰, sociální charty Unie a Rady Evropy a judikaturu Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva. Detailněji se na preambuli Charty základních práv Evropské unie zaměřím v následující podkapitole.

3.2 Struktura a obsah

Dokument se skládá z preambule a 54 článků, které jsou rozděleny do sedmi kapitol: důstojnost, svobody, rovnost, solidarita, občanská práva, soudnictví a všeobecná ustanovení. Z výčtu vyplývá, že Charta základních práv Evropské unie se soustředí především na člověka s cílem vytvořit prostor svobody, spravedlnosti a bezpečnosti. Charta základních práv Evropské unie obsahuje nejen klasická základní a občanská práva, ale i práva sociální či moderní práva souvisejícími s technologiemi.⁴¹ Charta základních práv Evropské unie navíc upustila od obvyklého třídění práv na práva osobní, politická, sociální a hospodářská a

40 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. *Council of Europe* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>.

41 Příkladmo lze uvést v článku 37 Charty základních práv EU právo na ochranu životního prostředí či v článku 41 Charty základních práv EU právo na řádnou správu.

kulturní, neboť záměrem tvůrců Charty základních práv Evropské unie byla snaha o zrovnoprávnění základních práv⁴².

Již v preambuli Charty základních práv Evropské unie je nastíněno budoucí členění práv. Evropská unie zde akcentuje respektování všeobecných hodnot lidské důstojnosti, svobody, rovnosti, solidarity, demokracie a právního státu, dále zmiňuje institut evropského občanství či respekt ke kulturnímu dědictví. Preambule odkazuje i na původní cíl Společenství, a sice zajištění volného pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb. V neposlední řadě v ní nalezneme také odkaz na ústavní tradice, které lze považovat za jeden z ideových zdrojů Charty základních práv Evropské unie vedle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, sociálních chart přijatých Unií a Radou Evropy a judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva.

Po preambuli Charty základních práv Evropské unie následuje Hlava I s názvem „Důstojnost“, v níž je zahrnut výčet práv, které lze charakterizovat jako tzv. tvrdé jádro lidských práv vyznačujících se svojí absolutní povahou a charakterem nezczizitelnosti. Článek 1 Charty základních práv Evropské unie, ve kterém je zakotvena nedotknutelnost lidské důstojnosti, lze považovat za výkladový prostředek při aplikaci ostatních základních práv. Článek 2 patří právu na ochranu života, jehož ustanovení vychází z článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Poměrně moderním se jeví následující článek 3 Charty základních práv Evropské unie týkající se práva na osobní integritu, jehož inspiraci lze spatřovat v Úmluvě o lidských právech a biomedicíně (1997)⁴³. Poslední dva články 4 a 5⁴⁴ Charty základních práv Evropské unie, zakazující mučení a otroctví, jsou taktéž převzaty z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

V obsáhlé Hlavě s názvem „Svobody“ jsou z velké části zakotvena práva, která vychází z ustanovení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Lze ovšem najít i případy, kdy se některá ustanovení v Chartě základních práv Evropské unie odznění v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod odlišují. Příkladem může být článek 9 Charty základních práv Evropské unie o právu uzavřít manželství a založit rodinu a článek 12 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁴⁵ Dále

42 Více o jednotlivých právech: MEYER, Jürgen ; ENGELS Markus. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Work of the Convention*. 2nd ed. Berlin: German Bundestag, Committee on the Affairs of the European Union, 2002, s. 13-30.

43 O uvedeném článku pojednám v kapitole věnující se návrhům de lege ferenda v souvislosti s možným horizontálním účinkem ustanovení.

44 K porušování těchto dvou článků více: CRAIG, Paul ; DE BÚRCA, Gráinne. *Eu law : text, cases, and materials*. 5th ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, c2011, s. 395.

45 V ustanovení článku 9 Charty nejsou uvedeny pojmy „muž“ a „žena“ jak to činí článek 12 Evropské úmluvy.

jsou v této hlavě upravena ustanovení týkající se politických či ekonomických práv, neboť pro ekonomické zázemí Společenství bylo důležité upravit i některé svobody související s hospodářstvím.

Hlava III „Rovnost“ v článku 20 Charty základních práv Evropské unie upravuje obecnou zásadu rovnosti společně všem ústavním pořádkům členských států Evropské unie, která je považována Soudním dvorem Evropské unie za jednu z obecných zásad právních. Tato zásada je pak v následujících člancích 21⁴⁶ a 23 Charty základních práv Evropské unie dále konkretizována. Dle mého názoru bylo do této kapitoly poněkud nesystematicky zařazeno právo na ochranu dětí⁴⁷, neboť se domnívám, že zmíněná práva dítěte mají spíše charakter práv zařazených do následující Hlavy IV s názvem „Solidarita“. Nadstandardní úpravu představují také ustanovení začleněná na ochranu starších a postižených osob v člancích 25 a 26 Charty základních práv Evropské unie.

Následující Hlava IV nesoucí název „Solidarita“, zabývající se především hospodářskými a sociálními právy, byla inspirována revidovanou Evropskou sociální chartou a Komunitární chartou základních sociálních práv pracovníků. Při začleňování těchto práv⁴⁸ do Charty základních práv Evropské unie vznikaly největší diskuze ohledně článků 34 až 36 Charty základních práv Evropské unie odkazující na právo na přístup do systému sociálního zabezpečení, zdravotnické péče a ke službám obecného ekonomického zájmu v jiném státě EU, neboť každý členský stát Evropské unie disponuje svoji vlastní úpravou těchto záležitostí a byla zde obava ekonomicky silnějších států ze zneužívání svých systémů občany z ekonomicky slabších zemí Evropské unie. Závěrem připomeňme, že zakotvení této skupiny práv do Charty základních práv Evropské unie byl také jeden z důvodů nepřijetí Charty základních práv Evropské unie jako právně závazného dokumentu.

V Hlavě nazvané „Občanská práva“ najdeme formulována práva, která jsou svázána s institutem evropského občanství, tzn. subjekty těchto práv jsou zásadně občané Evropské

Deklarovaný článek 9 Charty tak může mít větší dosah než ekvivalentní ustanovení v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobodách v podobě možnosti uzavřít sňatek mezi osobami stejného pohlaví, ovšem za předpokladu, pokud tak stanoví vnitrostátní právní předpisy.

46 Uvedený článek je v porovnání s ekvivalentním ustanovením Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod více propracovanější, neboť navíc obsahuje diskriminační důvody spočívající ve věku či sexuální orientaci.

47 Tento článek Charty základních práv Evropské unie byl inspirován Úmluvou o právech dítěte z roku 1989. Úmluva o právech dítěte. *Www.osn.cz*[online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

48 O. Hamulák uvádí, že zařazení ekonomických a sociálních práv do Charty základních práv Evropské unie v konečném důsledku znamenalo její oslabení jako celku, neboť tento krok nerespektuje podmíněnou povahu sociálních práv, která jsou závislá na hospodářské úrovni členských států. HAMULÁK, Ondrej. Zamyšlení se nad právní (ne)závažností Listiny základních práv Evropské unie. In: *Debaty mladých právníků 2008: sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 8.-10.9.2008 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 96-97.

unie⁴⁹. Výjimku lze najít v článku 41 Charty základních práv Evropské unie stanovící právo na uspokojivé správní řízení („good administration“). Toto právo zaručuje každé osobě, aby její záležitost byla projednána nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě institucemi a orgány Evropské unie. Další skupinu subjektů práv lze spatřovat ve fyzických či právnických osobách bydlicích či statutárně sídlících na území některého z členských států („rezident“), kterým svědčí články 42 až 44 Charty základních práv Evropské unie garantující práva na přístup k dokumentům, právo obrátit se na ombudsmana a právo předložit petice k posouzení Evropskému parlamentu. De lege ferenda N. Šišková⁵⁰ poukazuje na potřebu rozšíření oprávněných osob o kategorii rodinných příslušníků občanů Evropské unie, kteří sami nepocházejí ze členských států, nicméně mají status téměř shodný s postavením příslušníků členských států. Vzhledem ke skutečnosti, že tato úprava je na úrovni sekundární legislativy již upravena, bylo by vhodné ji též zakotvit i na úrovni primárního práva.

Další Hlava Charty základních práv Evropské unie „Soudnictví“ zakotvuje procesní záruky před soudními orgány, které korespondují s ustanoveními Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jako nejzajímavější se z hlediska komparace s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod jeví článek 47 Charty základních práv Evropské unie, který poskytuje širší ochranu než ekvivalentní ustanovení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Tento článek Charty základních práv Evropské unie stanoví obecný nárok na přístup k soudu a nikoli jen k civilnímu a trestnímu řízení jak to činí úprava článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁵¹ V následujících třech článcích jsou upraveny trestněprávní zásady zakotvující presumpci nevinny a právo na obhajobu, zásadu zákonnosti a princip ne bis in idem.

Poslední Hlava VII obsahuje všeobecná ustanovení vztahující se k Chartě základních práv Evropské unie jako celku, jmenovitě upravuje její působnost, rozsah garantovaných práv, úroveň ochrany těchto práv a zákaz zneužití práv v článcích 51 až 54 Charty základních práv Evropské unie. Problematiku horizontálních ustanovení analyzuje čtvrtá kapitola „Obecná ustanovení Charty základních práv Evropské unie“.

49 Jednotlivým skupinám oprávněných osob se věnuje v kapitole „Obecná ustanovení Charty základních práv EU“.

50 ŠIŠKOVÁ, Naděžda. První ucelený katalog základních práv Evropské unie- Charta. Právník, 2001, roč. 140, č. 1, s. 598.

51 Dále si lze povšimnout, že článek 47 Charty základních práv Evropské unie poskytuje poškozenému možnost obrátit se v případě potřeby na soud, na rozdíl od článku 13 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zakotvující právo domáhat se nápravy před národním orgánem.

3.3 Kontrolní mechanismus

Normy o ochraně lidských práv jsou obsaženy ve všech vnitrostátních právních řádech evropských zemí, přičemž tuto ochranu základním právům poskytují v těchto zemích především vnitrostátní soudy. V některých zemích jsou zřízeny ústavní soudy, které kontrolují jednání orgánů z hlediska dodržování základních práv, zatímco v jiných zemích patří ochrana základních práv mezi agendy obecných soudů. Do vnitrostátního práva jsou ve většině evropských zemí také recipovány mezinárodní dokumenty o ochraně lidských práv. Občané se tedy mohou dovolávat základních práv obsažených jak v národních ústavních pořádcích tak například v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Na úrovni komunitárního práva je tato ochrana poskytována fyzickým či právníckým osobám jakožto neprivilegovaným subjektům v rámci přezkumu právních aktů dle článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie či podáním žaloby na nečinnost zakotvené v článku 265 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie. Článkem 267 Smlouvy o fungování Evropské unie je dále zakotvena možnost iniciovat podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, přičemž je zcela na úvaze národního soudu, zdali se s předběžnou otázkou obrátí na Soudní dvůr Evropské unie.⁵² Vzhledem k neexistenci vlastního kontrolního mechanismu Charty základních práv Evropské unie se v následujících řádcích zaměřím právě na deklarovanou problematiku článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie, který přijetím Lisabonské smlouvy alespoň zčásti zefektivnil vynucování práv lidskoprávní povahy ze strany jednotlivců.

Po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost je znění článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie následující: *„Každá fyzická a právnícká osoba může za podmínek uvedených v prvním a druhém pododstavci podat žalobu proti aktům, které jsou jí určeny nebo které se jí bezprostředně a osobně dotýkají, jakož i proti právním aktům s obecnou působností, které se jí bezprostředně dotýkají a nevyžadují přijetí prováděcích opatření.“* Občan Evropské unie si tedy na porušení základních práv může stěžovat v rámci žaloby na neplatnost dle článku 263 Smlouvy o fungování Evropské unie. Odstavec 4 téhož článku ovšem podmiňuje tuto možnost důkazem, že byl právním aktem Unie bezprostředně a osobně dotčen. Osoba, která může být ustanovením bezprostředně a osobně dotčena má nárok na ochranu pouze tehdy, pokud: *„...akt nebo opatření má vliv na její právní postavení z důvodů pro ni charakteristických vlastností nebo z důvodů jejího faktického postavení, které ji určují*

52 Výjimkou je situace upravená v článku 267 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie, který stanoví povinnost soudu členského státu obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.

individuálně stejně tak, jako by byla adresátem aktu".⁵³ Tato podmínka je ve většině případu nesplnitelná, neboť dopad jednotlivých ustanovení je vždy spíše skupinový.

Další změnou v článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie bylo zavedení pojmu „...*právní akty s obecnou působností, které nevyžadují přijetí prováděcích opatření*“ („regulatory acts“). Tato snaha se ovšem ukázala jako nedotažená do konce, neboť nikde ve Smlouvě o fungování Evropské unie nenajdeme definici tohoto pojmu. Až recentní judikatura⁵⁴ interpretovala zmíněný pojem v tom smyslu, že je nutno jej chápat jako zahrnující všechny akty s obecnou působností, kromě legislativních aktů. Z uvedeného vyplývá, že se lze obrátit na soud žalobou na neplatnost proti legislativním aktům pouze v případě, pokud se tyto akty přímo dotýkají fyzických či právnických osob. Druhá část pojmu, tj. „...*kteří nevyžadují přijetí prováděcích opatření*“ si klade za cíl umožnit jednotlivci napadnout normativní akt, přestože neobsahuje prováděcí opatření, a žádat jeho zrušení.

Ochrany, ovšem pouze nepřímé, se jednatel může také domáhat prostřednictvím projednání předběžné otázky dle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie, přičemž tato možnost je vázána na splnění několika podmínek. V první řadě je fyzická či právnická osoba odkázána na rozhodnutí oprávněného subjektu, zdali shledá předloženou otázku natolik zásadní, aby ji postoupil Soudnímu dvoru Evropské unie k projednání. Návrh na zahájení preliminárního řízení může podat pouze soud členského státu⁵⁵, který musí splňovat tzv. Vaassen kritéria.⁵⁶ Vznesení předběžné otázky navíc musí být nezbytné k vynesení rozsudku v hlavním řízení a nesmí obcházet účel tohoto ustanovení. Závěrem lze shrnout, že řízení o předběžné otázce má především za cíl zajištění jednotného výkladu a stejné aplikace komunitárního práva a napomáhá vnitrostátním orgánům správně komunitární právo uplatňovat.

Vedle možností, které jsou dány jednotlivci k ochraně základních práv obsažených ve Smlouvě o fungování Evropské unie je vhodné se zmínit i o mimosoudním monitoringu dodržování Charty základních práv Evropské unie v podobě Sítě nezávislých expertů (The

53 Viz. rozsudek ESD č. 25/62 ve věci Plaumann and Co. v. Commission, 1962, bod. 13-20. Jednalo se o dovozce mandarinek, který podal žalobu proti rozhodnutí Komise, neboť ta zamítla žádost SRN o povolení částečného zrušení dovozních cel do Německa. Komise popírala příslušnost žaloby, protože rozhodnutí je adresované členskému státu a Plaumann není bezprostředně a osobně dotčen.

54 Rozsudek č. T-18/10 ve věci Inuit Tapiriit Kanatami and other v. EP a Rada. ŠIŠKOVÁ, Naděžda ; SVOBODA, Pavel. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha : Leges, 2012. 284 s. 45.

55 K vymezení pojmu soud se vyjadřuje rozsudek ESD č. 102/81 ve věci Nordsee v. Reederei Mond, 1981, bod 9-16. ESD zde judikoval, že rozhodčí soud nelze považovat za soud členského státu dle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

56 Více k těmto kritériím: SYLLOVÁ, Jindřiška ; PÍTROVÁ, Lenka ; PALDUSOVÁ, Helena. *Lisabonská smlouva : komentář*. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 838.

European Union Network of Independent Experts on Fundamental Rights). Síť nezávislých expertů byla založena Evropskou komisí roku 2002 a připravovala každoroční zprávy o situaci základních práv v Evropské unii a jejích členských státech. Skládala se z odborníků z jednotlivých členských států Evropské unie, kteří v jejich zemi v daném roce vypracovávali zprávu charakteru doporučení o dodržování práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie. Tato Síť ukončila svoji činnost o čtyři roky později v září 2006.

V současné době se monitoringu dodržování základních práv v Evropské unii věnuje Agentura Evropské unie pro základní práva (The European Union Agency for Fundamental Rights) zřízená nařízením Rady ES roku 2007 se sídlem ve Vídni.⁵⁷ Jejím cílem je poskytovat institucím a členským státům Evropské unie pomoc a odborné znalosti v oblasti základních práv. Agentura Evropské unie pro základní práva shromažďuje údaje o otázkách základních práv v oblastech působnosti Evropské unie uvedených v rámcovém programu stanoveného na dobu pěti let.

3.4 Právní závaznost

Charta základních práv Evropské unie byla přijata jako deklarace s předpokladem budoucí právní závaznosti⁵⁸, kterou získala roku 2009 vstupem Lisabonské smlouvy v platnost. Pro status právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie je zásadní článek 6 odst.1 Smlouvy o Evropské unii zařazující Chartu základních práv Evropské unie na rovinu primárního práva. P. Mlsna⁵⁹ správně poukazuje na skutečnost, že v žádném není možno závaznou Chartu základních práv Evropské unie považovat z hlediska vnitrostátního práva za součást primárního práva Evropské unie, neboť se nejedná o mezinárodní smlouvu lidskoprávního charakteru.

Do doby vstupu Lisabonské smlouvy v platnost bylo možné Chartě základních práv Evropské unie přiznat pouze nepřímých právních účinků, například v podobě stanovisek generálních advokátů⁶⁰, která se opírala o znění Charty základních práv Evropské unie.

57 Více na Decentralizované agentury: Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA). *Europa.eu: Evropská unie* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z:

http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/fra/index_cs.htm

58 Viz prohlášení z roku 2002. Více: DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh. *Constitutional law of the European Union*. Harlow ; London ; New York : Longman, 2002, s. 473-474.

59 MLSNA, Petr. Listina základních práv Evropské unie a její ústavněprávní konotace. In: GERLOCH, Aleš a Jan WINTR. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 292.

60 Viz. např. stanovisko generálního advokáta Légera ve věci č. C-353/99 Rada EU v. Hautala, 2001 ze dne 10.července 2001, 2001, s. 9565.

Naopak Soudní dvůr Evropské unie ve své judikatuře pracuje s Chartou základních práv Evropské unie jen jako se subsidiárním pramenem z čehož plyne, že přístup generálních advokátů byl v porovnání se Soudním dvorem Evropské unie méně opatrný. Po získání právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie lze předpokládat, že se na ni bude odvolávat Soudní dvůr Evropské unie, který dosud využíval především Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod jako základní pramen.

Od právní závaznosti je třeba odlišit otázku přímých účinků základních práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie. Kritériem pro posouzení přímého účinku v oblasti práva Unie je rozsudek Soudního dvora Evropské unie „Van Gend en Loos“ z roku 1962⁶¹, který stanoví určité požadavky, které by měly takovéto normy splňovat. Jedná se o podmínku určitosti norem, jejich bezpodmínečnost, normy nesmí vyžadovat přijetí prováděcího aktu a konečně nemůže zde být prostor pro jednání o jejich obsahu. Tyto podmínky naplňují základní práva obsažená v prvních třech Hlavách Charty základních práv Evropské unie a dále procesní práva v Hlavě VI Charty základních práv Evropské unie. Výše jmenované kategorie práv jsou tedy uplatnitelné jak před vnitrostátními tak i evropskými soudy. Naopak práva obsažená v Hlavě IV Charty základních práv Evropské unie tak jednoznačně vnímána být nemohou, neboť lze mezi nimi rozeznávat ustanovení s různou právní povahou.⁶² Zaměříme-li se na tato práva obsažená v Hlavě IV Charty základních práv Evropské unie detailněji, lze konstatovat, že některá z těchto práv jsou charakteristická svojí subjektivní povahou, což umožňuje jednotlivci přímo dovolat se prostřednictvím soudu svých práv⁶³. Většina sociálních práv má ovšem charakter programových prohlášení bez přímého účinku⁶⁴, k jejichž vymahatelnosti před soudy je potřeba přijetí prováděcích legislativních aktů.

3.5 Význam a přínos

Charta základních práv Evropské unie představuje společnou evropskou ochranu lidských práv spolu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a ústavními principy členských států. Tomuto dokumentu je nutno přisuzovat značný význam,

61 Rozsudek ESD č. 26/62 ve věci Van Gend en Loos, 1962, s. 1.

62 Pavel Šturma místo rozeznávání ustanovení na „práva“ a „zásady“ preferuje dělení ustanovení bez právního účinku či s právním účinkem. ŠTURMA, Pavel. Charta základních práv Evropské unie. *Acta Universitatis Carolinae*, 2004, 1-2, s. 106.

63 Příkladem uveďme článek 28 Charty základních práv Evropské unie zakotvující právo na kolektivní vyjednávání a akce.

64 Právo na sociální zabezpečení a sociální pomoc upravené v článku 34 Charty základních práv Evropské unie.

neboť Charta základních práv Evropské unie zařadila v rámci Evropské unie problematiku základních práv mezi politiky Unie a sjednotila základní práva, která byla dosud Soudním dvorem Evropské unie dovozována z různých pramenů, do jediného dokumentu, což dle mého názoru přispělo ke zvýšení právní jistoty občanů Evropské unie.

Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost se Charta základních práv Evropské unie stala závazným souborem norem evropského právního řádu. Tímto krokem došlo k přeměně Charty základních práv Evropské unie z pouhého materiálního pramene práva v pramen formální a lze tedy předpokládat, že se na tento dokument ve svých rozhodnutích bude Soudní dvůr EU, který dosud využíval Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod jako klíčový pramen a na Chartu základních práv Evropské unie odkazoval vzhledem k její nezávazné povaze velmi sporadicky, více odvolávat. V této souvislosti je třeba připomenout dosavadní opačný přístup řady generálních advokátů⁶⁵, kteří ve svých návrzích na znění nezávazné Charty základních práv Evropské unie bez obav odkazovali.

Z hlediska podstaty základních práv obsažených v jednotlivých ustanoveních Charty základních práv Evropské unie, lze uvést, že do jejího znění se promítl jednak princip nedělitelnosti práv I. a II. generace, což mělo za následek zrovnoprávnění základních práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie, a taktéž princip universalismu, který zajišťuje přístup k ochraně základních práv zásadně všem osobám s určitými výjimkami.⁶⁶ Charta základních práv Evropské unie dále přináší moderní práva, která se v jiných lidskoprávních dokumentech na evropském kontinentu neobjevují, příkladmo zákaz klonování lidských bytostí upravený v článku 3 odst. 2 písm. d) Charty základních práv Evropské unie.

65 Viz. např. stanovisko generálního advokáta Tizzano ve věci č. C-173/99 BECTU v. Secretary of State for Trade and Industry, 2001, ze dne 8. února 2001, s. 4881.

66 O oprávněných osobách pojednám v následující kapitole „Obecná ustanovení Charty základních práv Evropské unie“.

4. Obecná ustanovení Charty základních práv Evropské unie

4.1 Oblast aplikace Charty základních práv Evropské unie

V této podkapitole pojednám o ustanoveních, které jsou z mého pohledu pro Chartu základních práv Evropské unie nejdůležitější, neboť vyjadřují její podstatu a směr. Domnívám se, že věcnou působností Charty základních práv Evropské unie se není třeba detailněji zabývat, neboť její charakter je dán rozsahem právního řádu ES/EU. Naopak pozornost si zcela jistě zaslouží otázka osobní působnosti upravená v článku 51 odst.1 Charty základních práv Evropské unie. Předmětný článek stanoví rozsah uplatnění Charty základních práv Evropské unie na instituce a jiné subjekty Evropské unie za podmínky dodržení zásady subsidiarity, která se týká rozdělení pravomocí mezi Unií a členskými státy. Úprava této zásady je vtělena do článku 5 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii⁶⁷, který stanoví: „Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespadají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie“.⁶⁸ V případě institucí a orgánů Unie nebylo potřeba omezení stanovit, neboť jsou zřízené přímo Smlouvami či na jejich základě a disponují pravomocemi, které jim byly uděleny členskými státy.

Dále se osobní působnost Charty základních práv Evropské unie vztahuje i na členské státy, ovšem za předpokladu, že tyto státy budou uplatňovat právo Evropské unie. Tato poznámka má v případě členských států své opodstatnění, neboť z judikatury Soudního dvora Evropské unie vyplývá,⁶⁹ že povinnost členských států dodržovat v rámci Evropské unie definovaná základní práva platí jen tehdy, pokud jednají v rámci práva Společenství. Z uvedeného plyne, že tam, kde členské státy neuplatňují právo Evropské unie, jsou vázány jen ústavní úpravou základních práv a mezinárodními závazky.

Ve smyslu druhého odstavce článku 51 Charty základních práv Evropské unie není založena žádná nová kompetence pro Evropskou unii, z čehož můžeme vyvodit neměnnost

67 Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:020:cs:PDF>.

68 Mezi teoretiky není jednotný právní názor na roli a efektivnost tohoto principu v lidskoprávní oblasti. Vylepšit fungování principu subsidiarity v praxi měl Prokotel o používání zásad subsidiarity a proporcionality připojený ke Smlouvě o založení ES Amsterdamskou smlouvou. Více JIRÁSEK, Jan. Princip subsidiarity v Listině základních práv Evropské unie. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 276-285.

69 Rozsudek ESD č. 5/88 ve věci Hubert Wachauf proti Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, 1989, s. 2609.

primárního práva Evropské unie. Tento odstavec byl začleněn do Charty základních práv Evropské unie z důvodu obavy členských států, aby jejím přijetím nedošlo k rozšíření obsahu pravomocí Evropské unie v otázkách základních práv. Z uvedeného lze vyvodit závěr, že ke změně pravomocí je třeba přijetí nové smlouvy či revize stávajících Smluv. Závěrem je třeba poukázat na charakter článku 51 Charty základních práv Evropské unie jakožto generální klauzule, díky němuž se podařilo odstranit rozpory mezi členskými státy ohledně obsahu jednotlivých ustanovení.⁷⁰

Po vymezení povinných subjektů je třeba definovat i oprávněné osoby základních práv garantovaných Chartou základních práv Evropské unie, která rozlišuje mezi několika skupinami subjektů práv: každá fyzická nebo právnická osoba, občan Evropské unie, fyzická nebo právnická osoba s bydlištěm nebo se sídlem v členském státě Evropské unie („rezident“) a občané nečlenských států. Většina práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie je adresována každé fyzické či právnické osobě, ovšem z některých ustanovení Charty základních práv Evropské unie profitují pouze určité skupiny osob.

Občanům Unie svědčí práva obsažená v Hlavě V Charty základních práv Evropské unie s názvem „Občanská práva“. Výjimku v této skupině práv můžeme najít v článku 41 Charty základních práv Evropské unie upravující právo na řádnou správu, které je adresováno každé fyzické či právnické osobě. Dále lze určitá práva obsažená taktéž v Hlavě V Charty základních práv Evropské unie přičíst fyzické či právnické osobě s bydlištěm nebo sídlem v některém z členských států EU („rezident“).⁷¹ Zcela ojediněle se některá ustanovení Charty základních práv Evropské unie dotýkají i subjektů ze států mimo Unii. Příkladem může být článek 15 odst. 3 Charty základních práv Evropské unie stanovící právo státních příslušníků třetích zemí na stejné pracovní podmínky jako mají občané Unie.

4.2 Rozsah a interpretace práv a zásad

V následujících řádcích provedu analýzu dalších nejdůležitějších horizontálních ustanovení zakotvených v Hlavě VII Charty základních práv Evropské unie. Jak již nadpis článku 52 Charty základních práv Evropské unie napovídá, jeho účelem je stanovit rozsah zaručených práv a pravidla pro jejich interpretaci. Z prvního odstavce článku 52 Charty základních práv Evropské unie vyplývá, že práva a svobody obsažená v Chartě základních

⁷⁰ Podrobně: ŠIŠKOVÁ, Naděžda ; SVOBODA, Pavel. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha : Leges, 2012, s. 37.

⁷¹ Uvedeným osobám svědčí články 42-44 Charty základních práv Evropské unie.

práv Evropské unie lze omezit, ovšem toto omezení musí být stanoveno zákonem a mělo by respektovat podstatu těchto práv a svobod. V oblasti komunitárního práva postačuje obecný akt sekundárního práva, tj. nařízení či směrnice, zatímco v oblasti práva vnitrostátního se požaduje zákon ve formálním smyslu. Tato omezení jsou dále vázána na splnění zásady proporcionality, jakožto všeobecného principu evropského práva používaného Soudním dvorem Evropské unie při posuzování základních práv.

Třetí odstavce článku 52⁷² Charty základních práv Evropské unie se zabývá vztahem Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Práva převzatá z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod musí být vykládána tak, jak to odpovídá smyslu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatuře Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.⁷³ Tato koncepce má za cíl harmonizovat existenci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Charty základních práv Evropské unie, jakožto nejvýznamnějších lidskoprávních dokumentů v Evropě, a dále odstranit rozdíly mezi oběma mechanismy^{74 75}. Navíc je prostřednictvím Charty základních práv Evropské unie umožněno, aby svým právem poskytovala širší ochranu než jaká je obsažena v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. V teorii je tato koncepce nazývána principem zvýhodněného zacházení.

Přijetím Lisabonské smlouvy byl článek 52 Charty základních práv Evropské unie rozšířen o další čtyři odstavce, z nichž z mého pohledu si hlubší analýzy zaslouží zejména článek 52 odst. 5 a odst. 7 Charty základních práv Evropské unie. Odstavec 5 zmíněného článku 52 Charty základních práv Evropské unie nově zavádí členění na „práv“ a „zásady“, podle něhož práva musí být respektována („respected“), zatímco zásady musí být dodržovány („observed“). Z uvedeného ustanovení můžeme dále vyčíst, že zásady mohou být prováděny prostřednictvím aktů Unie či členských států pouze za předpokladu, pokud se týkají unijního práva. V takovém případě pak mohou být i soudně interpretovány.

Poslední odstavce článku 52 Charty základních práv Evropské unie stanoví povinnost soudů Unie a členských států náležitě přihlížet k vysvětlením („explanations“) připojeným k

72 Více se o tomto článku zmíním v rámci kapitoly věnující se vztahu Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

73 Některá ustanovení Charty základních práv Evropské unie nemají oporu v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, nýbrž pouze v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, např. článek 24 odst. 3 Charty základních práv Evropské unie o právu dítěte udržovat osobní styk s rodiči.

74 Více STEINER, Josephine ; WOODS, Lorna. *Textbook on EC law*. 8th ed. Oxford : Oxford University Press, 2003, s. 165.

75 K článkům Charty základních práv Evropské unie, které korespondují s ustanoveními Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod: AMATO Giuliano ; ZILLER, Jacques. *The European Constitution : Cases and Materials in EU and Member States' law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007, s. 128.

Chartě základních práv Evropské unie. Do článku 52 Charty základních práv Evropské unie byl poslední odstavec zaveden zejména díky aktivitě Velké Británie, která si od tohoto kroku slíbvala garanci omezení závazků členských států. Tzv. explanations podávají informaci o tom, ze kterého pramene tvůrci Charty základních práv Evropské unie určité právo odvodili a dále výslovně určují, která ustanovení mají charakter práv či zásad.⁷⁶ Důležitost tohoto institutu lze vyčíst z rozhodnutí členských států zahrnout odkaz na vysvětlení do znění článku 6 Smlouvy o Evropské unii: „*Práva, svobody a zásady obsažené v Listině se vykládají v souladu s obecnými ustanoveními v hlavě VII Listiny, jimiž se řídí její výklad a použití, a s náležitým přihlédnutím k vysvětlením zmíněným v Listině, jež uvádějí zdroje těchto ustanovení*“. Můžeme tedy uzavřít, že uvedený pojem představuje důležitý nástroj pro interpretaci ustanovení Charty základních práv Evropské unie.

Pro úplnost se zmíním i o článku 53 Charty základních práv Evropské unie, který obsahuje doložku o zachování úrovně ochrany, tzv. stand still clause. Ustanovení má za cíl zachovat současnou úroveň ochrany práv, kterou poskytují členské státy, právo ES/EU a mezinárodní právo. Poslední článek 54 Charty základních práv Evropské unie zakotvuje zákaz zneužití práv. Toto ustanovení prakticky doslovně přebírá znění článku 17 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁷⁷

76 Dle vysvětlení k Chartě základních práv Evropské unie jsou zásadami například ustanovení obsažená v článcích 25, 26 či 37 Charty základních práv Evropské unie. Vysvětlení k Listině základních práv Evropské unie, Úřední věstník 2007/C 303/02. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:0035:CS:PDF>>.

77 Znění článku 17 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod: „*Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoliv právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.*“

5. Protokol č. 30 „O uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve VB“

5.1 Důvody sjednání Protokolu č. 30

Přijetí Protokolu č. 30 k Lisabonské smlouvě⁷⁸ iniciovala Velká Británie následována přistoupením Polska a Českou republikou. Původně si právo přistoupení k Protokolu č. 30 vyhradilo i Irsko, které posléze této možnosti nevyužilo.⁷⁹ Velká Británie byla vedena obavou z možného dopadu určitých ustanovení obsažených v Hlavě IV s názvem „Solidarita“, neboť z některých článků této Hlavy nebylo zřejmé, zda se jedná o přímo vymahatelná subjektivní práva či pouze o programové prohlášení ve formě zásad.⁸⁰ Cílem Velké Británie tedy bylo upřesnit povahu těchto nejasných ustanovení Charty základních práv Evropské unie právě prostřednictvím Protokolu č. 30, neboť se chtěla vyhnout případným nárokům britských zaměstnanců vůči zaměstnavatelům.

Protokol č. 30 k Lisabonské smlouvě byl zpočátku koncipován pouze pro Velkou Británii, avšak Polsko si vyhradilo právo přistoupení k tomuto dokumentu, přestože se nepodílelo na jednáních o návrzích znění. Důvodem pro jeho pozdější připojení k Protokolu č. 30 byla ochrana vnitrostátní regulace rodinného práva, zejména vyloučení možnosti uzavírání sňatků osob stejného pohlaví a otázka zákazu přerušování těhotenství.

Poslední zemí, která se rozhodla připojit k Protokolu č. 30 v rámci ratifikačního procesu Lisabonské smlouvy byla Česká republika. Tehdejší prezident České republiky Václav Klaus vyjádřil ve svém prohlášení z října 2009 obavy z dopadů Charty základních práv Evropské unie na dekrety prezidenta Beneše.⁸¹ Vláda ČR tedy vyjednala možnost přistoupení k Protokolu č. 30 za účelem potvrzení, že Charta základních práv Evropské unie zmíněné dekrety prezidenta republiky a jejich důsledky nijak neovlivní. Na zasedání v říjnu 2009 pak Evropská rada odsouhlasila přistoupení České republiky k Protokolu č. 30 k okamžiku uzavření příští přístupové smlouvy. Bylo dohodnuto, že preambule a normativní

78 Protokol (č. 30) o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království. Protokoly. SEU a SFEU (konsolidované znění). *Consilium.europa.eu* [online]. 30. 4. 2008, s. 399 [cit. 2013-06-08]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf>.

79 Více SCHWARZ, Josef. Protokol o uplatňování Charty základních práv Evropské unie. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 2, s. 16.

80 V. Belling uvádí, že dalším motivem jednání Velké Británie byla obava z možných důsledků uplatňování doktríny ERT (Elliniki Radiophonia Tileorassi) zakotvené v rozsudku č. 260/89 ve věci Elliniki Radiophonia, 1991, s. 2925. Více BELLING, Vojtěch. K povaze tzv. České „výjimky“ z Listiny základních práv EU. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 255-264.

81 Více MLSNA, Petr. Listina základních práv Evropské unie a její ústavněprávní konotace. In: GERLOCH, Aleš a Jan WINTR. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 304-305.

část Protokolu č. 30 budou pozměněny tak, aby se vztahovaly na Českou republiku stejným způsobem jako se vztahují na Velkou Británii a Polsko.

5.2 Rozbor jednotlivých článků Protokolu č. 30

Obecně lze institut protokolu vymezit jako mezinárodní smlouvu⁸², která dle článku 51 Smlouvy o Evropské unii tvoří nedílnou součást primárního práva, z čehož plyne, že se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost získal předmětný Protokol č. 30 právní sílu na úrovni Smluv. Skládá se z preambule a dvou článků, které se zabývají významem Charty základních práv Evropské unie pro vnitrostátní soudy a Soudní dvůr Evropské unie, problematikou vymahatelnosti práv v hlavě IV s názvem „Solidarita“ a respektováním vnitrostátních právních předpisů a zvyklostí.

První odstavec článku 1 Protokolu č. 30 navazuje na horizontální ustanovení článku 51 Charty základních práv Evropské unie upravující oblast jejího použití. Vyplývá z něho jeho deklaratorní charakter, neboť se jedná pouze o dodatečné stvrzení skutečnosti, že Chartu základních práv Evropské unie jsou členské státy povinny aplikovat jen v rámci působnosti práva Evropské unie a nikoliv při přijímání a aplikaci svých čistě vnitrostátních právních předpisů, zvyklostí a postupů. Následující odstavec 2 se týká omezené vymahatelnosti práv v hlavě IV, který byl zejména ve Velké Británii předmětem ostrých diskuzí.⁸³ Jedná se o určitou konkretizaci článku 1 odst. 1 Protokolu č. 30 a návaznost na článek 52 odst. 5 Charty základních práv Evropské unie, podle kterého mohou být zásady prováděny legislativními a exekutivními akty a před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů. V tomto ustanovení jde o jakousi pojistku proti příliš široké aplikaci Charty základních práv Evropské unie, jejíž účelem je eliminovat právě tyto snahy ze strany Soudního dvora Evropské unie. Výkladem odjdeme k závěru, že je možné vymáhat pouze ta práva, která jsou jako subjektivní práva upravena ve vnitrostátních právních předpisech.

Článek 2 Protokolu č. 30⁸⁴ souvisí s ustanovením článku 52 odst. 6 Charty základních práv Evropské unie, podle něhož se k vnitrostátním právním předpisům přihlíží tak, jak se stanoveno v Chartě základních práv Evropské unie. Ustanovení Charty základních práv

82 Při jeho výkladu je nutno použít Vídeňskou úmluvu o smluvním právu z roku 1969. V příslušných člancích se uvádí, že smlouva musí být vykládána v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy.

83 Více KRÁLOVÁ, Jana. K vlivu tzv. Britsko-polského protokolu a tzv. českých „záruk“ k Listině základních práv EU na uplatňování základních práv v těchto státech. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 3, s. 3.

84 O politickém a právním záměru uvedeného článku: AMATO Giuliano ; ZILLER, Jacques. *The European Constitution : Cases and Materials in EU and Member States' law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007, s. 70.

Evropské unie odkazující na vnitrostátní právo nebo zvyklosti jsou tedy použitelná pouze v takové míře, v jaké jsou práva Charty základních práv Evropské unie zajištěna vnitrostátními předpisy či zvyklostmi z čehož vyplývá, že na základě Charty základních práv Evropské unie nelze příslušná práva a zásady interpretovat nad rámec stanovený vnitrostátními právními předpisy.

5.3 Právní povaha Protokolu č. 30

Vzhledem k situaci, kdy mezi teoretiky nepanuje shoda ohledně chápání tohoto právního institutu, by bylo vhodné se na jednotlivé interpretace Protokolu č. 30 více zaměřit. Můžeme zaregistrovat menšinový názor⁸⁵ považující Protokol č. 30 za „výjimku“ z Charty základních práv Evropské unie, tzv. opt-out.⁸⁶ Podle tohoto pojetí Protokol č. 30 umožňuje zprostit se určitých povinností, které na sebe ostatní členské státy převzaly. To by ve svém důsledku mohlo znamenat kvalitativně odlišnou ochranu práv jednotlivců ze strany Velké Británie, Polska a České republiky než by byla ochrana ze strany ostatních členských států. Většina autorů⁸⁷ ovšem nahlíží na Protokol č. 30 jako na interpretační prostředek, který poskytuje garanci v tom smyslu, že Charta základních práv Evropské unie nezakládá nová práva a pouze upřesňuje některé aspekty působnosti Charty základních práv Evropské unie, které nejsou dostatečně upraveny.

Osobně se tedy přikláním k většinovému proudu a souhlasím s tvrzením Josefa Schwarze⁸⁸, který se domnívá, že „*nejasnost a jazyková složitost Protokolu č. 30 posilují argument, že se jedná o nástroj prezentace Charty základních práv Evropské unie spíše než o nástroj změny jejího obsahu.*“ Domnívám se tedy, Protokol č. 30 rozhodně nevylučuje použití Charty základních práv Evropské unie na území Velké Británie, Polska a České republiky. Zároveň není v posledně jmenované zemi na místě obava ze snížení standardu ochrany lidských práv právní závazností Charty základních práv Evropské unie, neboť ta jsou garantována prostřednictvím ústavního pořádku a lidskoprávních smluv, jimiž je ČR vázána.

85 Za jistý druh opt-outu Protokol považuje Mgr. Hamulák. Více: Zamyšlení se nad právní nezávazností, Olomoucké debaty, 2008 HAMULÁK, Ondřej. Zamyšlení se nad právní (ne)závazností Listiny základních práv Evropské unie. In: *Debaty mladých právníků 2008: sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 8.-10.9.2008 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 95.

86 Více o podstatě tzv. opt-outu SCHWARZ, Josef. Protokol o uplatňování Charty základních práv Evropské unie. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 2, s. 18-19.

87 ŠÍŠKOVÁ, Naděžda ; SVOBODA, Pavel. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států.* Praha : Leges, 2012, s. 42.

88 SCHWARZ, Josef. Protokol o uplatňování Charty základních práv Evropské unie. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 2, s. 18.

6. Vztah Charty základních práv Evropské unie a Evropské úmluvy

6.1 Historický exkurz

V rámci členských států Evropské unie vedle sebe působí několik samostatných systémů ochrany lidských práv: národní systémy v podobě ústavních listin, Charta základních práv Evropské unie, systém Rady Evropy reprezentován Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách a univerzální systém ochrany lidských práv založený smlouvami OSN.

Evropský právní systém je zejména založen na dvou hlavních systémech ochrany lidských práv. Starší, který vznikl z iniciativy Rady Evropy, je představován Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, která byla podepsána roku 1950 v Římě a v platnost vstoupila o tři roky později. Mezi hlavní znaky Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod patří, že zavazuje pouze státy a má subsidiární charakter, neboť se jí lze dovolávat pouze po vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Porušení práv zakotvených v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod přezkoumává Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.

Druhý systém se vyvinul v rámci Evropské unie o padesát let později v podobě uceleného kodexu lidských práv, Charty základních práv Evropské unie. Ta, narozdíl od Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vznikala v době, kdy ochrana základních práv již zdaleka nebyla na území členských států Evropské unie ničím výjimečným. Při její přípravě šlo Konventu především o vyloučení nebezpečí dvojích standardů lidských práv v Evropě⁸⁹, zejména, aby Charta základních práv Evropské unie neposkytovala nižší úroveň ochrany než Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Přijetím Charty základních práv Evropské unie se tak objevily v Evropě dva lidskoprávní katalogy, které posuzují dva odlišné soudy, což znamená, že může dojít při interpretaci jednotlivých práv k určitým výkladovým potížím. Výše uvedené obavy se například potvrdily u případu „Hoechst AG“⁹⁰, kdy Soudní dvůr Evropské unie nejprve judikoval, že obchodní prostory nespádají pod ochranu privátní sféry, zatímco Evropský soud pro lidská práva o pár let později v podobné věci⁹¹ zaujal názor opačný. Poslední vývoj ovšem naznačuje, že Soudní dvůr Evropské unie přistoupil k akceptaci rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.^{92 93}

89 Více k tématu KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 25-26.

90 Rozsudek ESD ve spojených věcech č. 46/87 a 227/88 Hoechst v. Komise, 1989, s. 2859.

91 Rozsudek ESLP ve věci Niemitz ze dne 16. prosince 1992, Serie A č. 251-B, s. 33.

92 Rozsudek ESD č. 129/95 ve věci Criminal Proceedings v. X., 1996, s. 6609.

93 Rozsudek ESD č. 368/95 ve věci Familiapress, 1997, s. 3689.

Vztah obou dokumentů byl upraven článkem 52 odst. 3⁹⁴ Charty základních práv Evropské unie, z něhož plyne, že při stanovení omezení základních práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie musí být splněny stejné normy, které jsou zakotveny v ustanoveních omezujících Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Dle druhé věty článku 52 odst. 3 Charty základních práv Evropské unie interpretační pravidlo zakotvuje možnost, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu než Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Z toho lze dovodit, že ochrana základních práv garantována Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod představuje nejnižší úroveň ochrany základních práv v Evropě.

6.2 Přistoupení Unie k Evropské úmluvě

Jedním z řešení jak zajistit účinnější koexistenci Charty základních práv Evropské Unie a Evropské úmluvy je přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato myšlenka byla diskutována již v 70. letech 20. století následována roku 1994 žádostí Rady ES o vyjádření Soudního dvora Evropské unie k možnosti přistoupení Společenství k této Evropské úmluvě. Soudní dvůr Evropské unie se však vyjádřil zamítavě⁹⁵, neboť Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod předvíдалa pouze přistoupení suverénního státu, čímž byla otázka přístupu Společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod na určitou dobu odložena.

Otázka přistoupení Unie k Evropské úmluvě byla znovu otevřena vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, která tento proces nastartovala prostřednictvím článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii: „*Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí Unie vymezených Smlouvami.*“ Toto ustanovení má formu určitého prohlášení, které vytvořilo právní základ pro přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

94 Článek 52 odst. 3 Charty zákl. Práv EU zní: „*Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená úmluva. Toto ustanovení nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.*“

95 Posudek ESD č. 2/94 ze dne 23. března 1996 o „Přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“, 1996.

Na tomto místě bych dále ráda připomněla hlavní argumenty⁹⁶ pro a proti přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod:

- možnost přezkumu rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze strany Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku
- rozvoj judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva v otázce lidských práv
- zajištění souladu mezi Unií a zbytkem Evropy reprezentovaným v Radě Evropy a posílení důvěryhodnosti vůči třetím státům
- zastoupení Unie v rámci soudního systému Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod
- posílení ochrany práv jednotlivce

Důvody hovořící proti přistoupení Unie k Evropské úmluvě mohou být tyto:

- obava ve ztráty autonomie Unie a Soudního dvora Evropské unie
- prodloužení trvání soudního řízení u Evropského soudu pro lidská práva
- rozšíření pravomocí Unie k vytváření nových mezinárodních standardů lidských práv
- nejednota v určení společného zástupce Unie na kontrolních mechanismech Evropské úmluvy

Akt přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ovšem nelze očekávat v nejbližší době, neboť si Unie pro tento krok stanovila řadu podmínek. Jednou z nich je akceptování požadavků tříčlánekového Protokolu k článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (Protokol č. 8).⁹⁷ Dle článku 2 Protokolu č. 8 dohoda o přistoupení Unie k Evropské úmluvě má zajistit, aby se přistoupení nedotklo pravomocí Unie ani kompetencí jejich institucí. Musí být také garantováno dle znění Protokolu č. 8 zachování specifických rysů Unie a práva Unie.

Kromě Protokolu č. 8 k článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii bylo na straně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod třeba ratifikovat Protokol č. 14 k Evropské úmluvě (Protokol č. 14)⁹⁸, který vstoupil v platnost v červnu 2010. Tento protokol zakotvil do Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod článek 59 odst. 2, který obsahuje

96 Detailnější rozbor zde: CRAIG, Paul ; DE BÚRCA, Gráinne. *Eu law : text, cases, and materials*. 5th ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, c2011, s. 399-400.

97 Protokol k čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii o přistoupení Unie k Evropské úmluvě. *EUR-Lex: Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0155:0156:CS:PDF>.

98 Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. *Council of Europe* [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/194.htm>.

ustanovení o možnosti přistoupení Unie k této Úmluvě. Kromě této podstatné novinky v podobě aktu přistoupení Protokol č. 14 dále zavádí změnu systému soudcovských formací či nové kritérium přijatelnosti stížností.

Odborné názory na akt přistoupení Unie k Evropské úmluvě se různí. Zatímco Jan Kohout⁹⁹ poukazuje na převahu pozitivních změn, které by toto přistoupení s sebou neslo, Jiří Grygar se obává narušení hegemonie Soudního dvora Evropské unie a dále tvrdí, že ochrana základních práv v Chartě základních práv Evropské unie stejná či vyšší v porovnání s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, není důvod k této Úmluvě přistupovat.¹⁰⁰ K této otázce se ve svém nálezu¹⁰¹ kladně vyjádřil i Ústavní soud, který konstatoval, že „...přistoupením Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod by především došlo k zapojení Evropského soudu pro lidská práva do institucionálního rámce ochrany lidských práv v Evropě, což by mělo mít za následek posílení vymahatelnosti těchto základních práv.“

6.3 Srovnání jednotlivých ustanovení obou dokumentů

Na úvod je třeba poznamenat, že z hlediska struktury se Charta základních práv Evropské unie jeví jako dokument více přehlednější než Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Charta základních práv Evropské unie se člení na preambuli a sedm kapitol dle chráněných hodnot, zatímco text Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod byl soustavně doplňován na základě Protokolů¹⁰². Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod se skládá ze tří částí, přičemž základní práva a svobody jsou obsaženy v první části, která obsahuje články 2 až 18 Úmluvy. Druhá část se v článcích 19 až 51 Úmluvy zabývá Evropským soudem pro lidská práva a třetí část obsahuje závěrečná ustanovení.

V Chartě základních práv Evropské unie je v Hlavě I s názvem „Důstojnost“ upraveno tzv. tvrdé jádro lidských práv, jehož ustanovení se v podstatě obsahově shodují se zněním Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Charta základních práv Evropské unie zde navíc zakotvuje právo na nedotknutelnost lidské osobnosti či zákaz obchodování s lidmi. Druhá kapitola Charty základních práv Evropské unie „Svobody“ obsahuje též v zásadě všechna práva vztahující se ke svobodě člověka, která zná Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních

99 KOHOUT, Jan. Evropská ústavní smlouva v Konventu a na Mezivládní konferenci. *Evropské a mezinárodní právo*, 2004, roč. 13, č. 3-4, s. 9.

100 GRYGAR, Jiří. Problematika ustanovení Charty základních práv Evropské unie. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 7-10, s. 109.

101 Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, Pl. ÚS 19/08, 446/2008 Sb., bod 190-193.

102 Ode dne 24. června 2013 je připraven k ratifikaci Protokol č. 15 k Evropské Úmluvě. Court of Human Rights reform: opening for signature of Protocol No. 15. *Council of Europe* [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: http://hub.coe.int/en/web/coe-portal/press/newsroom_p_p_id=newsroom&_newsroom_articleId=1498653&_newsroom_groupId=10226&_newsroom_tabs=newsroom-topnews&pager.offset=0.

svobod. Určitou odlišnost lze například vnímat v článku 9 Charty základních práv Evropské unie a v článku 12 Úmluvy. Článek 9 Charty základních práv Evropské unie odlišuje právo založit rodinu od práva uzavřít manželství a dále vůbec neobsahuje výraz „muž“ a „žena“, na rozdíl od ekvivalentního ustanovení v Úmluvě. Z uvedeného vyplývá, že rozsah tohoto práva v Chartě základních práv Evropské unie může být širší než právo zaručené Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, pokud tak stanoví vnitrostátní právní předpisy.

Hlava III „Rovnost“ je nadstandardně upravena v Chartě základních práv Evropské unie, neboť navíc obsahuje úpravu práv dětí v článku 24 Charty základních práv Evropské unie a práv starších a postižených osob v článcích 25 a 26 Charty základních práv Evropské unie. Hospodářská a sociální práva z Hlavy IV „Solidarita“ v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod upravena nejsou, neboť jsou obsažena v Sociální chartě z roku 1961 vypracované Radou Evropy. Následující ustanovení z Hlavy V „Občanská práva“ jsou formulována v primárním právu s výjimkou práva na řádnou správu v článku 41 Charty základních práv Evropské unie, které má původ v judikatuře Soudního dvora Evropské unie.

Předposlední Hlava „Soudnictví“ převážně vychází z ustanovení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Lze ovšem nalézt jistou odlišnost v článku 47 Charty základních práv Evropské unie, který rozšiřuje působnost článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v tom smyslu, že zakotvuje obecný nárok na přístup k soudu a neomezuje jej pouze na civilní a trestní řízení. N. Šiškové¹⁰³ navíc v Chartě základních práv Evropské unie chybí dvě práva, kterými Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod disponuje, a sice právo na náhradu škody v případě nezákonného odsouzení a zákaz uvěznění pro dluh.

103 ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Evoluce ochrany lidských práv v ES/EU: přes soudní doktrínu k Ústavě. *Jurisprudence*, 2005, roč. 14, č. 2, s. 7.

7. Návrhy autorky de lege ferenda

Do doby přijetí Lisabonské smlouvy se jako nejpálčivější otázka pro Chartu základních práv Evropské unie jevila absence právní závaznosti. Tento status Charta základních práv Evropské unie získala po deseti letech své existence 1. prosince 2009 společně se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost. Stalo se tak odkazem v článku 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii, který stanoví stejnou právní sílu Charty základních práv Evropské unie jakou disponují Smlouvy. Tento krok a z toho vyplývající právní závaznost Charty základních práv Evropské unie je nutno hodnotit veskrze pozitivně, neboť je tímto posíleno postavení Soudního dvora Evropské unie a legitimována jeho lidskoprávní judikatura.

Zakotvení vlastního kontrolního mechanismu Charty základních práv Evropské unie Lisabonská smlouva ovšem neřešila, což se z mého pohledu jeví jako největší nedostatek Charty základních práv Evropské unie, neboť jednotlivci se musí spokojit s možnostmi, které jsou mu dány články 263 odst. 4 a 267 Smlouvy o fungování Evropské unie. Efektivnější vymahatelnost základních práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie by zcela jistě bylo zajištěno zavedením řízení o stížnosti pro porušení základních práv posuzovaného Soudním dvorem Evropské unie.¹⁰⁴ Koncepce stížnosti pro porušení základních práv má ovšem velký počet odpůrců, kteří poukazují na možné přetížení Soudního dvora Evropské unie. Domnívám se, že tento argument proti zavedení stížnosti nemůže obstát, neboť odmítáním budoucí úpravy stížnosti pro porušení práv se lze dostat do rozporu s principem zákazu „denegatio iustitiae“.

Výše zmíněný článek 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie prodělal přijetím Lisabonské smlouvy pozitivní změnu ve vztahu k vymahatelnosti práv jednotlivci, avšak přijaté řešení spočívající ve zefektivnění uplatňování práv obsažených v Chartě základních práv Evropské unie není dle mého názoru dostatečné. Práva zakotvená v Chartě základních práv Evropské unie totiž může nepriviligovaný žalobce vymáhat pouze za předpokladu, že je napadeným aktem osobně dotčen. Určitou naději lze vidět v budoucí interpretaci článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie Soudním dvorem Evropské unie, který by mohl zaujmout extenzivní výklad uvedeného ustanovení. Pokud se ovšem Soudní dvůr Evropské unie nepřikloní k rozšiřujícímu výkladu, pak jako jediné východisko vidím v další změně článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie směrem k odstranění stávajících restrikcí.

Jednou z dalších oblastí Charty základních práv Evropské unie, která by si zasluhovala úpravu pro futuro, je problematika skupiny adresátů základních práv garantovaných Chartou

104 Dle N. Šiškové by navrhovaná úprava umožnila eliminovat ty případy, kdy není poskytnuta jednotlivci žádná ochrana a jediná možnost vede přes porušení práva zakotveného v Chartě základních práv Evropské unie. ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 229.

základních práv Evropské unie. Oprávněnými osobami mohou dle stávající úpravy být každá fyzická nebo právnická osoba, občan Evropské unie, fyzická nebo právnická osoba s bydlištěm nebo se sídlem v členském státě Evropské unie („rezident“) a občané nečlenských států. Na rozdíl od ústavních pořádků neobsahuje Charta základních práv Evropské unie žádné obecné ustanovení, které by upravovalo její působnost směrem k právnickým osobám.¹⁰⁵ Souhlasím tedy s návrhem J. Grygara¹⁰⁶ spočívajícím v nutnosti zakotvení budoucí úpravy postavení právnických osob jakožto adresátů základních práv. Domnívám se, že pouhý obecný předpoklad působení základních práv ve prospěch právnických osob, pokud to jejich právní konstrukce dovoluje, bez právního zakotvení je nedostatečný a zcela jistě by si zasloužil zvláštní úpravu v Chartě základních práv Evropské unie.

Novou úpravu dále navrhuji v souvislosti s osobní působností Charty základních práv Evropské unie obsažené v článku 51 odst. 1 Charty základních práv Evropské unie upravující oblast použití. Dle tohoto ustanovení je Charta základních práv Evropské unie přímo závazná jen pro orgány, instituce a jiné subjekty Unie, jakož i pro členské státy při provádění práva Unie. Lze ovšem dospět k názoru, že některá ustanovení Charty základních práv Evropské unie jsou způsobilá mít účinek i ve vztahu k jednotlivcům. Mezi taková ustanovení bych zařadila například články 3 odst. 2 či 5 Charty základních práv Evropské unie, které jsou součástí Hlavy I s názvem „Důstojnost“. Do budoucna by se tato nejistota dala odstranit případným generálním ustanovením, které by upravilo otázku případného horizontálního účinku ve vztahu k jednotlivcům.

Poslední otázkou, kterou je z mého pohledu třeba do budoucna vyřešit, je zajištění efektivnějšího vymáhání Charty základních práv Evropské unie a dosažení jednotné interpretace práv obsažených v Úmluvě a v Chartě základních práv Evropské unie prostřednictvím aktu přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Proces byl již nastartován se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost vložení nového ustanovení do článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii¹⁰⁷ a na straně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zakotvením článku 59 odst. 2¹⁰⁸ Protokolem č. 14 k Evropské úmluvě.

105 Lze však výkladem dovodit, že určitá práva svědčí také těmto právním konstrukcím, např. článek 11 či 12 Charty základních práv Evropské unie.

106 GRYGAR, Jiří. *Problematická ustanovení Charty základních práv Evropské unie. Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 7-10, s. 11.

107 Článek 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii zní: „Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí Unie vymezených Smlouvami.“

108 Článek 69 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod stanoví: „Evropská unie může přistoupit k této Úmluvě“.

Závěr

V úvodu diplomové práce na téma „*Právní status Charty základních práv EU a otázky její aplikace v intencích Lisabonské smlouvy*“ jsem si za cíl stanovila rozbor nejdůležitějších právních institutů, zamyšlení se nad významem a přínosem tohoto lidskoprávního dokumentu a v neposlední řadě nalezení možného řešení problematických ustanovení Charty základních práv Evropské unie. Po pečlivém nastudování a zpracování výše uvedeného tématu tedy nezbyvá než získané poznatky v závěru práce shrnout.

Charta základních práv Evropské unie je prvním formálním dokumentem Evropské unie, který deklaruje všechny hodnoty a základní práva nejen občanů Evropské unie, od práv ekonomických přes práva občanská až po práva politická. V jednom katalogu tak shromažďuje základní práva, která byla do té doby roztroušená v nejrůznějších mezinárodních smlouvách či se objevovala pouze v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. Charta základních práv Evropské unie navíc zavádí nová práva, do té doby ostatním lidskoprávními dokumentům neznámá.

Tento katalog lidských práv byl vyhlášen dne 7. prosince 2000 představiteli Evropského parlamentu, Komise a Rady EU jako právně nezávazná deklarace, ze které nevyplývají žádné právní účinky. Plnila tedy nejdříve roli subsidiárního pramene práva. Právní závaznost Charta základních práv Evropské unie získala až se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost 1. prosince 2009, čímž došlo k přeměně Charty základních práv Evropské unie z pouhého materiálního pramene práva v pramen formální. Stalo se tak zakotvením článku 6 do znění Smlouvy o Evropské unii, který Chartě základních práv Evropské unie garantuje stejnou právní sílu jakou mají Smlouvy.

Druhou zásadní změnou vyplývající ze vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, která může ovlivnit postavení Charty základních práv Evropské unie, je zakotvení možnosti přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod článkem 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii. Na straně Evropské úmluvy bylo třeba ratifikovat Protokol č. 14, který vložil do Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod článek 59 odst. 2 umožňující přistoupení Unie k této Úmluvě. V současné době probíhají mezi zástupci Unie a Rady Evropy intenzivní jednání, přičemž není stále jasné, zdali k tomuto aktu v budoucnu opravdu dojde, neboť zde panuje především obava z možného přetížení Evropského soudu pro lidská práva.

Lisabonská smlouva přinesla změnu i v rámci tzv. horizontálních ustanovení upravených v Hlavě VII Charty základních práv Evropské unie. Tato ustanovení jsou dle mého názoru nejvýznamnější částí Charty základních práv Evropské unie určující její právní podstatu a směr. Za zásadní ustanovení v této Hlavě shledávám článek 51 Charty základních práv Evropské unie upravující v prvním odstavci osobní působnost a ve druhém odstavci stanovící mantinely pro působnost Charty základních práv Evropské unie. Lisabonská smlouva zakotvila zmiňovanou

novou úpravu do článku 52 Charty základních práv Evropské unie přidáním čtyř nových odstavců (čl. 52 odst. 4-7 Charty základních práv Evropské unie), z nichž odstavce 5 a 7 se dle mého názoru jeví jako nejdůležitější, neboť vyjasňují rozdíl mezi „právy a „zásadami“ a upravují institut tzv. explanations, jakožto interpretační pomůcky k ustanovením Charty základních práv Evropské unie.

Obavy z nabytí statusu právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie a z následného možného extenzivního výkladu jejích jednotlivých ustanovení Soudním dvorem Evropské unie si některé státy sjednaly možnost přistoupit k Protokolu č. 30 „O uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království“. V souvislosti s Protokolem č. 30 se jednalo o otázku, zdali tento dokument zařadit pod výjimku z Charty základních práv Evropské unie či se jedná pouze o interpretační prostředek. Se touto otázkou jsem se vypořádala příkloněním se k většinovému proudu nahlízející na Protokol č. 30 jako na výkladovou pomůcku přijatou k upřesnění některých aspektů působnosti Charty základních práv Evropské unie.

Lisabonská smlouva tedy přinesla podstatnou změnu pozitivně ovlivňující oblast lidských práv v podobě zajištění právní závaznosti Charty základních práv Evropské unie. Na druhou stranu je nutno konstatovat, že přijatá nová úprava ustrnula na půli cesty, neboť se Lisabonská smlouva nezabývala otázkou kontrolního mechanismu Charty základních práv Evropské unie. Neexistenci zakotvení tohoto institutu vnímám jako velký nedostatek Charty základních práv Evropské unie, jehož úpravou je třeba se de lege ferenda co nejdříve zabývat. Určité řešení směřující k efektivnějšímu vynucování práv bylo přineseno změnou článku 263 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie, který otevřel větší prostor pro vymahatelnost práv jednotlivců. Dle mého názoru je ovšem též nezbytné do budoucna modifikovat znění tohoto článku směrem k úplnému odstranění stávajících restrikcí.

Kromě otázek týkajících se vynucování základních práv si dle mého názoru zaslouží v Chartě základních práv Evropské unie úpravu i postavení právnických osob jakožto jednoho z adresátů základních práv. Dále se domnívám, že by bylo de lege ferenda vhodné zakotvit do Charty základních práv Evropské unie ustanovení týkající se případného horizontálního účinku ve vztahu k jednotlivcům.

Lze tedy uzavřít, že Charta základních práv Evropské unie představuje společnou evropskou ochranu lidských práv spolu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a ústavními principy členských států. Tomuto dokumentu je nutno přisuzovat značný význam, neboť Charta základních práv Evropské unie zařadila v rámci Evropské unie problematiku základních práv mezi své politiky a také sjednotila základní práva, která byla dosud Soudním dvorem Evropské unie dovozována z různých pramenů do jediného dokumentu, což přispělo ke zvýšení právní jistoty občanů Evropské unie.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

AMATO Giuliano ; ZILLER, Jacques. *The European Constitution : Cases and Materials in EU and Member States' law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007. 328 s.

BLAHOŽ, Josef ; SKÁLA, Josef ; KLÍMA, Karel. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 939 s.

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. *Charter of Fundamental Rights of the European Union: Explanations Relating to the Complete Text of the Charter*. Italy: Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 77 s.

CRAIG, Paul ; DE BÚRCA, Gráinne. *Eu law : text, cases, and materials*. 5th ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, c2011. 1155 s.

ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě : srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009. 161 s.

DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh. *Constitutional law of the European Union*. Harlow ; London ; New York : Longman, 2002. 553 s.

GERLOCH, Aleš ; WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek ČR*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 378 s.

HAMUĹÁK, Ondrej. Reform treaty: Co nového přineslo léto Evropě?. In: *Debaty mladých právníků 2007: sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 10.-12.9.2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s. 131-135.

HAMUĹÁK, Ondrej. Zamyšlení se nad právní (ne)závazností Listiny základních práv Evropské unie. In: *Debaty mladých právníků 2008: sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 8.-10.9.2008 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 91-102.

JANIS, Mark W. ; KAY, Richard S. ; BRADLEY, A. W. *European human rights law : text and materials*. 3rd ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, 2008. 957 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 579 s.

LENAERTS, Koen ; NUFFEL, Piet Van, BRAY, Robert. *Constitutional law of the European Union*. London : Sweet and Maxwell, 1999. 717 s.

MEYER, Jürgen ; ENGELS Markus. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Work of the Convention*. 2nd ed. Berlin: German Bundestag, Committee on the Affairs of the European Union, 2002. 495 s.

MLSNA, Petr. Listina základních práv Evropské unie a její ústavněprávní konotace. In: GERLOCH, Aleš a Jan WINTR. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 291-307.

OUTLÁ, Veronika. *Právo Evropské unie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 388 s.

PIKNA, Bohumil. *Evropská unie : vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje proti mezinárodnímu terorismu)*. Praha : Linde, Právnické a ekonomické nakladatelství, 2002. 473 s.

PÍTROVÁ, Lenka ; POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou evropského soudního dvora*. 4. díl. Praha : Linde, Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví, 2006. 303 s.

SCHÖNLAU, Justus. *Drafting the EU Charter: Rights, Legitimacy and Process*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 213 s.

SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2009. 228 s.

STEINER, Josephine ; WOODS, Lorna. *Textbook on EC law*. 8th ed. Oxford : Oxford University Press, 2003. 690 s.

SYLLOVÁ, Jindřiška ; PÍTROVÁ, Lenka ; PALDUSOVÁ, Helena. *Lisabonská smlouva : komentář*. Praha : C.H. Beck, 2010. 1299 s.

SYLLOVÁ, Jindřiška ; PÍTROVÁ, Lenka ; SVOBODOVÁ, Magdaléna. *Ústava pro Evropu : komentář*. Praha : C.H. Beck, 2005. 730 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2008. 255 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv : Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*. Praha : Linde, 2001. 217 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda ; SVOBODA, Pavel. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha : Leges, 2012. 284 s.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha : C.H. Beck, 2010. 170 s.

TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha : C.H. Beck, 2011. 953 s.

TOMUSCHAT, Christian. *Human rights : between idealism and realism*. 2nd ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, c2008. 414 s.

TRYZNA, Jan. Postavení Listiny základních práv EU v evropském právu a její význam pro český právní řád. In: GERLOCH, Aleš ; WINTR, Jan. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 309-324.

WEATHERILL, Stephen. *Cases and materials on EU law*. 9th ed. Oxford ; New York, N.Y. : Oxford University Press, 2010. 710 s.

Odborné články

BELLING, Vojtěch. K povaze tzv. České „výjimky“ z Listiny základních práv EU. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 255-264.

GERALD, Sander. Poznámky k Chartě základních práv Evropské unie. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 10, č. 7-8, s. 9-13.

GRYGAR, Jiří. Problematická ustanovení Charty základních práv Evropské unie. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 7-10, s. 108-113.

JIRÁSEK, Jan. Princip subsidiarity v Listině základních práv Evropské unie. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 276-285.

KOHOUT, Jan. Evropská ústavní smlouva v Konventu a na Mezivládní konferenci. *Evropské a mezinárodní právo*, 2004, roč. 13, č. 3-4, s. 6-9.

KRÁLOVÁ, Jana. K vlivu tzv. Britsko-polského protokolu a tzv. českých „záruk“ k Listině základních práv EU na uplatňování základních práv v těchto státech. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 3, s. 3-7.

PIKNA, Bohumil. Charta základních práv Evropské unie a její právní a věcná dimenze. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 1, s. 20-40.

SCHEU, Harald. „Evropská ústava“ po přijetí Charty základních práv. *Mezinárodní politika*, 2001, roč. 25, č. 3, s. 28-30.

SCHWARZ, Josef. Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, roč. 11, č. 3-4, s. 55-59.

SCHWARZ, Josef. Protokol o uplatňování Charty základních práv Evropské unie. *Jurisprudence*, 2010, roč. 19, č. 2, s. 16-23.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Charta základních lidských práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2000, roč. 24, č. 12, s. 18-19.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Evoluce ochrany lidských práv v ES/EU: přes soudní doktrínu k Ústavě. *Jurisprudence*, 2005, roč. 14, č. 2, s. 3-9.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Lidská práva v intencích *acquis communautaire*. *Evropské právo*, 2002, roč. 6, č. 6, s. 1-5.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. První ucelený katalog základních práv Evropské unie- Charta. *Právník*, 2001, roč. 140, č. 1, s. 587-601.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Upevňování Evropské unie v oblasti lidských práv. *Mezinárodní politika*, 2003, roč. 27, č. 8, s. 22-25.

ŠLOSARČÍK, Ivo. Charta základních práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*, 2005, roč. 29, č. 6, s. 11-12.

ŠTURMA, Pavel. Charta základních práv Evropské unie. *Acta Universitatis Carolinae*, 2004, 1-2, s. 95-111.

ŠTURMA, Pavel. Jakou bude mít Charta základních práv Evropské unie povahu a účinky v případě neúspěchu Smlouvy o Ústavě pro Evropu. *Právník*, 2005, roč. 144, č. 12, s. 1407-1421.

ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 9, s. 321-328.

ZEMÁNEK, Jiří. Působnost Charty základních práv Evropské unie vůči členským státům. *Evropské a mezinárodní právo*, 2004, roč. 13, č. 3-4, s. 12-14.

Elektronické zdroje

KLAUS, Václav. *Prohlášení prezidenta republiky ze dne 9. října 2009 k ratifikaci Lisabonské smlouvy* [online] Klaus.cz, 10. prosince 2009 [cit 20. 6. 2013]. Dostupné na: <http://www.klaus.cz/clanky/1307>.

PEERS, Steve. *The Beneš Decrees and the EU Charter of Fundamental Rights* [online]. Statewatch, 12. 10. 2009 [cit 10. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.statewatch.org/news/2009/oct/lisbon-benes-decree.pdf>.

VLÁDA ČR. *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy* [online]. leden 2010 [cit 10. 6. 2013]. Dostupné na: <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyzadopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>>.

Právní předpisy a další dokumenty

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Council of Europe. Dostupné z: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>>.

Deklarace základních práv a svobod, Úřední věstník, 1989/C 120. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/charter/docs/pdf/a2_0003_89_en_en.pdf>.

Evropská sociální charta. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>>.

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, Úřední věstník 2010/C 83/01. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:CS:HTML>>.

Laeken Declaration on the future of the European Union. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1679-dba73c0a_793c_4f34_af81_8d711ece7156.pdf>.

Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, Úřední věstník 2007/C 306/01. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>>.

Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník 2010/C 83/02. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>>.

Protokol č. 14 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Dostupné z: <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/194.htm>>.

Protokol č. 30 o uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království, Úřední věstník 2010/C 83/01. Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf>>.

Protokol k článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0155:0156:CS:PDF>>.

Protokol č. 15 k Evropské Úmluvě. Dostupné z:

<http://hub.coe.int/en/web/coe-portal/press/newsroom_pp_id=newsroom&_newsroom_articleId=1498653&_newsroom_groupId=10226&_newsroom_tabs=newsroom-topnews&pager.offset=0>.

Smlouva o Ústavě pro Evropu, Úřední věstník, 2004/C 310/01. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:FULL:CS:PDF>>.

Úmluva o právech dítěte. Www.osn.cz[online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z:

<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

Vysvětlení k Listině základních práv Evropské unie, Úřední věstník 2007/C 303/02. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:0035:CS:PDF>>.

Judikatura a stanoviska generálních advokátů

Rozsudek ESD ze dne 4. února 1959, č. 1/58 ve věci Friedrich Stork proti Vysokému úřadu ESUO, 1959, s. 17.

Rozsudek ESD ze dne 15. července 1960, č. 36, 37, 38/59 a 40/59 ve spojených věcech Geitling proti Vysokému úřadu ESUO, 1960, s. 423.

Rozsudek ESD ze dne 15. července 1963, č. 25/62 ve věci Plaumann and Co. v. Commission, 1962, s. 13.

Rozsudek ESD ze dne 5. února 1963, č. 26/62 ve věci Van Gend en Loos, 1962, s. 3.

Rozsudek ESD ze dne 15. července 1964, č. 6/64 ve věci Flaminio Costa proti E.N.E.L., 1964, s.1141.

Rozsudek ESD ze dne 12. listopadu 1969, č. 29/69 ve věci Erich Stauder proti Stadt Ulm – Sozialamt, 1969, s. 419.

Rozsudek ESD ze dne 17. prosince 1970, č. 11/70 ve věci Internationale Handelsgesellschaft mbH proti Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, 1970, s. 1125.

Rozsudek ESD ze dne 14. května 1974, č. 4/73 ve věci J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung proti Komisi Evropských společenství, 1974, s. 491.

Rozsudek ESD ze dne 28. října 1975, č. 36/75 ve věci Roland Rutili proti Ministre de l'intérieur, 1975, s. 1219.

Rozsudek ESD ze dne 8. dubna 1979, č. 149/77 ve věci Defrenne v. Sabena, 1979, s. 1365.

Rozsudek ESD ze dne 13. prosince 1979, č. 44/79 ve věci Liselotte Hauer proti Land Rheinland-Pfalz, 1979, s. 3727.

Rozsudek ESD ze dne 23. března 1982, č. 102/81 ve věci Nordsee v. Reederei Mond, 1981, bod 9-16.

Rozsudek ESD ze dne 18. října 1989, č. 374/87 ve věci Orkem v. Komise, 1989, s. 3283.

Rozsudek ESD ze dne 21. září 1989, ve spojených věcech č. 46/87 a 227/88 Hoechst AG proti Komisi Evropských společenství, 1989, s. 2859.

Rozsudek ESD ze dne 13. července 1989, č. 5/88 ve věci Hubert Wachauf proti Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, 1989, s. 2609.

Rozsudek ESD ze dne 18. června 1991, č. 260/89 ve věci Elliniki Radiophonia, 1991, s. 2925.

Rozsudek ESLP ze dne 16. prosince 1992, ve věci Niemitz ze dne 16. prosince 1992, Serie A č. 251-B, s. 33.

Posudek ESD č. 2/94 ze dne 28. března 1996, „Přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“, 1996.

Rozsudek ESD č. 129/95 ve věci *Criminal Proceedings v. X.*, 1996, s. 6609.

Rozsudek ESD ze dne 26. června 1997, č. 368/95 ve věci *Familiapress*, 1997, s. 3689.

Stanovisko generálního advokáta Légera ze dne 10. července 2001 ve věci č. C-353/99 Rada EU v. Hautala, 2001, s. 9565.

Stanovisko generálního advokáta Tizzana ze dne 8. února 2001 ve věci č. C-173/99 BECTU v. Secretary of State for Trade and Industry, 2001, s. 4881.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 (Lisabon I), bod 190-193.

Abstrakt

Charta základních práv Evropské unie je dokument s krátkou historií, avšak s velkým vlivem v oblasti lidských práv na poli Evropské unie, neboť se jedná o první komplexní katalog lidských práv na evropském kontinentu. Charta základních práv Evropské unie se liší od ostatních lidskoprávních dokumentů svojí strukturou a rozsahem zakotvených práv rozdělených do šesti kapitol dle Chartou základních práv a svobod chráněných zájmů. Poslední, sedmá kapitola obsahuje tzv. horizontální ustanovení, která se vztahují k rozsahu a použití Charty základních práv Evropské unie.

Tento právní dokument byl vyhlášen 7. prosince 2000 ve Štrasburku jako právně nezávazná deklarace. Následné odmítnutí Ústavní smlouvy Francií a Nizozemím v referendech konaných roku 2005 prodloužilo právně nezávazný status Charty základních práv Evropské unie. V současnosti článek 6 Smlouvy o Evropské unii garantuje Chartě základních práv Evropské unie stejnou právní sílu jakou mají Smlouvy, i když znění Charty základních práv Evropské unie není do primárního práva Evropské unie přímo inkorporováno. Z obavy možného extenzivního výkladu Charty základních práv Evropské unie si Velká Británie, Polsko a později Česká republika vyjednaly přistoupení k Protokolu č. 30 k Lisabonské smlouvě, který upřesňuje účinek Charty základních práv Evropské unie v těchto státech.

Abstract

The Charter of Fundamental Rights of the European Union is a document with a short history, but with great impact on human rights field in the EU, because the Charter of Fundamental Rights of the EU was adopted as a first comprehensive bill of fundamental rights in the EU. The Charter of Fundamental Rights of the EU differs from other international documents by its structure and scope of included rights divided into six chapters according to the protected values, and the final chapter contains the „horizontal clauses“ which relate to the scope and applicability of the Charter of the Fundamental Rights of the EU.

This legal instrument was on the 7 of December 2000 proclaimed in Strasbourg as non legally enforceable document. Subsequently, the non ratification of the Constitutional Treaty in 2005 prolonged the Charter's ambiguous legal status. Nowadays, Article 6 TEU grants the Charter of Fundamental Rights of the European Union the same legal status as the Treaties themselves although the text of the Charter is not incorporated into the EU Treaties. Fearing a possible extensive interpretation of the Charter of Fundamental Rights of the EU United Kingdom, Poland and later the Czech Republic negotiated accession to Protocol 30 to the Lisbon Treaty which clarify the impact of the Charter of the Fundamental Rights of the EU in those states.

Seznam klíčových slov

Charta základních práv EU, Listina základních práv EU, Lisabonská smlouva, Evropská unie, Soudní dvůr EU, Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách, Evropský soud pro lidská práva, základní práva, lidská práva, Smlouva o Evropské unii, Smlouva o fungování Evropské unie

Keywords list

The Charter of Fundamental Rights of the European Union, the Lisbon Treaty, the European Union, the Court of Justice of the European Union, The European Convention on Human Rights, the European Court of Human Rights, fundamental rights, human rights, the Treaty on European Union, the Treaty on the Functioning of the European Union